

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування

імені адмірала Макарова

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Кафедра Теоретичних основ олімпійського та професійного спорту

“Допущено до захисту”

Завідувач кафедри

“24” листопада 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”

**на тему: “АНАЛІЗ ВИСТУПІВ ПРОФЕСІЙНИХ ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ
УКРАЇНИ В КЛУБНИХ ЗМАГАННЯХ СОЮЗУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ФУТБОЛЬНИХ АСОЦІАЦІЙ (УЄФА) 2014-2025 РР”**

Виконав: студент групи 6541м

Альохін Є. В.

(підпис)

Керівник роботи:

к.н. ф.в.с., доц.

Кувалдіна О.В.

(підпис)

Миколаїв 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий гуманітарний інститут

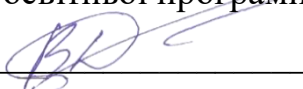
Кафедра Теоретичних основ олімпійського та професійного спорту

Спеціальність 017 “Фізична культура і спорт”

Освітня програма “магістр”

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Гарант освітньої програми

(підпис)

“24” листопада 2025 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття ступеня вищої освіти **“магістр”**

Студенту **Альохіну Євгенію**

1. Тема роботи: Аналіз виступів професійних футбольних клубів України в клубних змаганнях союзу європейських футбольних асоціацій (УЄФА) 2014-2025 рр

Керівник роботи Кувалдіна Ольга Вікторівна, канд. н. з фіз. вих, доцент
Затверджені наказом ректора №1388-уч, від “28” листопада 2025 року.

2. Термін подання роботи: до 10.12.25 р.
3. Вихідні дані по роботі: Провести аналіз виступів професійних футбольних клубів України в клубних європейських турнірах УЄФА у 2014-2025 рр. на основі коефіцієнтів УЄФА. Виявити та описати динаміку зміни позицій України в рейтингу, а також визначити закономірності, що характеризують

результативність клубів у досліджуваний період й сформувавши прогноз до 2030 року.

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів).

Розділ 1. Становлення й розвиток професійного футболу в Україні.

Розділ 2. Методи та організація дослідження.

Розділ 3. Аналіз результатів виступів українських футбольних клубів в УЄФА.

5. Перелік презентаційних матеріалів: електронна презентація з 17 слайдів.

6. Виконання розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Кувалдіна О.В., доцент	Грудень 2024 р.	Січень 2025 р.
II	Кувалдіна О.В., доцент	Лютий 2025 р.	Березень 2025 р.
III	Кувалдіна О.В., доцент	Квітень 2025	Травень 2025 р.

7. Дата видачі завдання

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Підготовчий етап: вибір теми, розроблення обґрунтування теми	Грудень 2024 р.	Згідно з графіком
2.	Опрацювання об'єктивної частини дослідження (теоретичний етап)	Січень 2025 р.	Згідно з графіком
3.	Математично-статистичний етап дослідження	Березень 2025 р.	Згідно з графіком
4.	Аналітичний етап	Травень 2025 р.	Згідно з графіком
5.	Підготовка тексту до магістерської роботи	Вересень-жовтень 2025 р.	Згідно з графіком

6.	Перевірка наявності текстових збігів/ідентичності/схожості із використанням програмно-технічного засобу антиплагіатної інтернет-системи Unichesk	Не пізніше ніж за 2 тижні до захисту	Згідно з графіком
7.	Рецензування магістерської роботи	Не пізніше ніж за 2 тижні до захисту	Згідно з графіком
8.	Попередній розгляд магістерської роботи	Не пізніше ніж за 2 тижні до захисту	Згідно з графіком
9.	Офіційний захист магістерської роботи на засіданні АК	за графіком Атестаційної комісії (АК)	Згідно з графіком

Студент **Альо́хін Євге́ній**
(підпис) (ПБ)

Керівник роботи **Кувалді́на О́льга Ві́кторівна**
(підпис) (ПБ)

АНОТАЦІЯ

Альошін Є. В. Аналіз виступів професійних футбольних клубів України в клубних змаганнях Союзу європейських футбольних асоціацій (УЄФА) 2014–2025 рр. Кваліфікаційна робота зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт», освітньої програми «Олімпійський та професійний спорт». Миколаїв: НУК ім. адмірала Макарова, 2025. 73 сторінок.

У роботі здійснено комплексний аналіз особливостей розвитку українського професійного футболу та участі футбольних клубів України в європейських клубних турнірах УЄФА у 2014–2025 рр. Визначено розвиток українського професійного футболу в умовах політичних, економічних та соціальних викликів. Проведено дослідження динаміки коефіцієнта УАФ, здійснено оцінку результативності українських клубів у Лізі чемпіонів, Лізі Європи та Лізі конференцій. Виконано прогнозування коефіцієнта асоціації українських футбольних клубів за допомогою регресійного аналізу, що показало можливі зміни позицій України в рейтингу УЄФА до 2030 року та окреслило можливі наслідки для участі клубів у міжнародних змаганнях.

Ключові слова: український футбол, УЄФА, коефіцієнт асоціації, європейські турніри, Ліга чемпіонів, Ліга Європи, Ліга конференцій, прогнозування.

ABSTRACT

Alokhin Yevhenii. Analysis of the Performance of Professional Football Clubs of Ukraine in the UEFA Club Competitions in 2014–2025. Qualification Paper, Specialty 017 “Physical Culture and Sports”, Educational Program “Olympic and Professional Sports”. Mykolaiv: Admiral Makarov National University of Shipbuilding, 2025. 73 pages.

The paper presents a comprehensive analysis of the development of Ukrainian professional football and the participation of Ukrainian football clubs in UEFA club competitions during 2014–2025. The development of Ukrainian professional football under political, economic and social challenges are identified. The dynamics of

Ukraine's association coefficient and the performance of Ukrainian football clubs in the UEFA Champions League, UEFA Europa League and UEFA Europa Conference League have been examined. The impact of the COVID-19 pandemic, military actions and financial instability on the competitiveness of Ukrainian teams has been investigated. A prediction of Ukraine's future positions in the UEFA rankings was developed using regression analysis, which helped to determine potential risks and limitations for club participation in international competitions.

Key words: Ukrainian football, UEFA, association coefficient, European club competitions, UEFA Champions League, UEFA Europa League, UEFA Europa Conference League, prediction.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	9
ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1 . СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ФУТБОЛУ В УКРАЇНІ	13
1.1. Становлення та еволюція професійного футболу в Україні	13
1.2. Особливості організації професійного футболу в Україні	24
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	37
2.1. Методи дослідження	37
2.1.1. Аналіз наукової літератури, документальних джерел і матеріалів мережі Інтернет	37
2.1.2. Історичний метод	38
2.1.3. Метод математичної статистики, у тому ж числі метод прогнозування, моделювання і регресійний аналіз.	39
2.1.4. Синтез та узагальнення.	40
2.1.5. Методи порівняння, зіставлення й аналогії	40
2.2. Організація дослідження	41
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИСТУПІВ УКРАЇНСЬКИХ ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ В УЄФА	43
3.1. Правила рейтингування в УЄФА	43
3.2. Аналіз результатів виступів українських футбольних клубів в УЄФА 2014 - 2025 рр.	54
3.3. Прогнозування значень коефіцієнта асоціації (КА) УЄФА для Української асоціації футболу до 2030 р.	58

	8
Висновки до розділу 3	66
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ААФУ – асоціація аматорського футболу України

ДЮФЛУ – Дитячо-юнацька футбольна ліга України

КА – Кваліфікаційний раунд)

ЛЄ – Ліга Європи УЄФА

ЛК – Ліга конференцій УЄФА

ЛЧ – Ліга чемпіонів УЄФА

ПФЛ – Професіональна футбольна ліга України

СНД – Співдружність Незалежних Держав

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

УАФ – Українська асоціація футболу

УЄФА – Союз європейських футбольних асоціацій

УПЛ – Українська Прем'єр-ліга

ФІФА – Міжнародна федерація футбольних асоціацій

ФК – Футбольний клуб

ФФУ – Федерація футболу України (застаріла назва УАФ)

ВСТУП

Професійний футбол в Україні є важливою складовою спортивної системи країни та водночас значним чинником розвитку національної футбольної культури. Високий рівень підготовки клубів, їхні результати на міжнародній арені та участь у європейських турнірах безпосередньо впливають на рейтинг країни у системі УЄФА. Згідно з методикою, запропонованою УЄФА (2009) [28] та роз'ясненою у роботі Б. Кассієса [29], використовується коефіцієнт асоціації (КА) УЄФА для ранжування країн у кінці кожного сезону змагань. Саме цей показник визначає кількість клубів, що представлятимуть країну в європейських клубних турнірах (Ліга чемпіонів, Ліга Європи, Ліга конференцій), а також їхні стартові позиції у відборі та групових етапах.

Аналіз динаміки змін коефіцієнта асоціації (КА) УЄФА є актуальним завданням як для науковців [9], [24], [29], так і для практиків [33], [39], [41], оскільки дозволяє оцінити ефективність розвитку професійного футболу в Україні та є важливим інструментом стратегічного планування розвитку вітчизняного футболу.

Особливість професійного футболу полягає у комплексній взаємодії спортивної майстерності, організаційних структур клубів та стратегічного менеджменту федерації, що вимагає системного підходу до аналізу та прогнозування результатів. Вдале прогнозування коефіцієнта асоціації УЄФА дозволить у подальшому не лише оцінити поточний стан національного футболу, а й стати сигналом для активних дій усіх зацікавлених сторін у розвитку українського футболу. Також це може бути стимулом для визначення перспективи його розвитку на основі статистичних та історичних даних, а також мотивом для підвищення ефективності управлінських рішень на рівні клубів і федерації [40].

Мета дослідження. Проаналізувати виступи професійних футбольних клубів України в клубних змаганнях Союзу європейських футбольних асоціацій (УЄФА) 2014-2025 рр.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові джерела та документальні матеріали з метою визначення особливостей організації та розвитку професійного футболу в Україні.
2. Визначити ключові фактори формування клубних коефіцієнтів і коефіцієнтів асоціацій УЄФА та їх вплив на рейтинг, участь і конкурентоспроможність країн і клубів у європейських турнірах.
3. Провести аналіз результатів виступів українських футбольних клубів у європейських турнірах з сезону 2014-2015 до 2024-2025 рр.
4. Виконати прогнозування динаміки змін коефіцієнта асоціації (КА) УЄФА для України до 2030 року з використанням методу регресійного аналізу.

Об'єкт дослідження. Виступи професійних футбольних клубів України в клубних змаганнях Союзу європейських футбольних асоціацій (УЄФА) 2014-2025 рр.

Предмет дослідження. Результативність виступів професійних футбольних клубів України в клубних змаганнях Союзу європейських футбольних асоціацій (УЄФА) 2014-2025 рр.

Методи дослідження. Аналіз наукової літератури, документальних джерел та матеріалів Інтернет, історичний метод, метод математичної статистики, у тому ж числі методи прогнозування, моделювання і регресійний аналіз, синтез і узагальнення, методи порівняння та зіставлення.

Наукова новизна дослідження. Полягає у комплексному аналізі виступів українських футбольних клубів у європейських турнірах з сезону 2014-2015 до 2024-2025 рр. та розробці прогностичної моделі коефіцієнта асоціації УЄФА України до 2030 року з урахуванням історичних результатів українського професійного футболу.

Практична значущість роботи. Отримані результати можуть бути використані Українською асоціацією футболу та клубами для оцінки ефективності тренувальної та управлінської діяльності, планування участі у європейських турнірах УЄФА.

Апробація результатів дослідження. Основні результати роботи були представлені на наукових конференціях:

- 1) Кувалдіна О. В., Альохін Є. *Prediction of the Position of Ukrainian Football Clubs in the Ranking UEFA* // The 18th Conference of Baltic Science and Innovations (Klaipeda University): тези. – Klaipeda, 2024;
- 2) Кувалдіна О. В., Альохін Є. *Прогнозування успішності українських футбольних клубів в турнірах УЄФА* // XX Наукова конференція «Моделювання та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті» (Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II): тези. – Львів, 2024;
- 3) Кувалдіна О. В., Альохін Є. *Прогнозування значень коефіцієнта асоціації (КА) УЄФА для української асоціації футболу до 2030 р.* // Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток фізичної культури та спорту: новітні виклики, проблеми та перспективи» (Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова): тези. – Миколаїв, 2025.

Структура і обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 джерел). Робота містить 7 таблиць та 3 графіки для ілюстрації отриманих результатів. Загальний обсяг роботи складає 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ФУТБОЛУ В УКРАЇНІ

1.1. Становлення та еволюція професійного футболу в Україні

Футбол – це більше, ніж просто гра, оскільки вже давно у колі спортсменів і вболівальників всього світу це став феномен, який об’єднує мільйони людей у багатьох країнах світу, й, звісно, Україна не є винятком. Для багатьох українців футбол став не лише улюбленим видом спорту, а й частиною національної культури та ідентичності. Гра, що народилася на зелених полях, здатна запалювати серця вболівальників, виховувати силу волі у гравців і надихати цілі покоління. Вона стала символом командної роботи, жаги до перемоги й незламності духу. З раннього дитинства мільйони хлопців і дівчат кладуть м’яч під ноги та мріють колись представляти свою країну на світовій арені, так само як робили їхні футбольні кумири. Сьогодні футбол в Україні – це не лише спорт, а й потужний інструмент для згуртування громади, популяризації здорового способу життя та формування національної гордості.

Шлях розвитку й еволюції професійного футболу в Україні був тернистим і багатим на зіркових представників і значних результатів. Незважаючи на виклики, що супроводжували український футбол, він зумів стати невід’ємною частиною міжнародної футбольної спільноти. Імена таких видатних гравців як Олег Блохін й Андрій Шевченко стали відомими далеко за межами України, а їхній внесок у розвиток спорту на світовому рівні неможливо переоцінити.

В історичному розрізі український футбол почав свої перші кроки у розвитку ще в кінці XIX століття.

Перші згадки про футбол в Україні датуються 1878 роком, коли в Одесі англійські працівники іноземних підприємств створили «Одеський британський атлетичний клуб». У 1910 році його спадкоємці виступили організаторами першої футбольної ліги в Україні. Від 1900 до 1910 року спостерігалось значне зростання кількості футбольних команд і клубів, що стало важливим етапом у розвитку цього виду спорту [1, с. 13].

У 1928 році команда України взяла участь у Всесоюзній спартакіаді, де змагалися представники різних країн. Українці дійшли до фіналу, але поступилися москвичам з рахунком 0:1, здобувши друге місце.

Новий етап в історії українського футболу розпочався з участі у клубних чемпіонатах і Кубку Радянського Союзу. У 1936 році на найвищому рівні Україну представляло лише київське «Динамо», яке зайняло друге місце. Однак уже в 1938 році в турнірі брали участь шість українських команд. У 1936 році також відбувся перший чемпіонат України серед команд колективів фізкультури, перемогу в якому здобула команда заводу ім. Орджонікідзе (місто Краматорськ). Наступного року відбувся перший розіграш Кубку України, в якому перемогу здобуло київське «Динамо».

У післявоєнний період до чемпіонату СРСР долучилися два українських клуби – «Динамо» та «Стахановець».

У чемпіонаті 1952 року «Динамо» (Київ) зайняло друге місце, а через два роки клуб здобув перший великий тріумф, вигравши Кубок СРСР у 1954 році. 1961 рік став особливо успішним для двох українських команд: «Динамо» виграло чемпіонат, а гравці «Стахановця» підняли Кубок СРСР. У 1962 році до радянського чемпіонату приєднався харківський клуб «Авангард», додавши ще одну команду з України до цього змагання [4, с. 347].

Українські клуби ставали все більш помітними на радянській арені. Наприклад, у 1969 році ФК «Карпати» викликав справжній фурор, здобувши перемогу в Кубку.

Від перших успіхів на міжнародній арені до великих досягнень клубу «Динамо» (Київ), український футбол продовжував розвиватися, здобуваючи все нові вершини. 60-70-ті роки стали золотим періодом, коли українські клуби не лише вигравали на внутрішній арені, а й здобували міжнародні трофеї. Крім того, зростання числа футбольних команд та розвиток місцевих ліг сприяли поширенню футболу серед широких верств населення.

Успіхи у Кубку Кубків восени того ж року були підтверджені двома великими перемогами у матчах за Суперкубок УЄФА проти мюнхенської «Баварії». У 70-х роках досягнення здобували не лише київське «Динамо». Так, у 1974 році бронзові медалі отримав одеський «Чорноморець», у 1975-му срібло завоював донецький «Шахтар», а в 1978 і 1979 роках команда отримала бронзу та срібло відповідно. Завершивши цей успішний період, «Шахтар» здобув Кубок СРСР у 1980 році.

У 80-х роках український футбол продовжував радувати великими досягненнями. У 1980 та 1981 роках «Динамо» (Київ) виграло золоті медалі, а в 1982 році додало до своїх здобутків срібло та Кубок СРСР. «Дніпро» в 1983 і 1988 роках став чемпіоном, а київські динамівці знову стали чемпіонами в 1985 і 1986 роках. У 1986 році вони також перемогли мадридський «Атлетико» у фіналі Кубку європейських країн з рахунком 3:0.

Таким чином, три українські команди 16 разів ставали чемпіонами СРСР, п'ять команд вигравали Кубок, а 23 рази українські клуби займали другі та треті місця. Десять футболістів українських команд були визнані найкращими гравцями СРСР, зокрема Олег Блохін тричі отримував це звання. Україна завжди була важливим центром для підготовки тренерських кадрів, серед яких були такі видатні фігури, як Валерій Лобановський, Олег Базилевич, Володимир Ємець, Віктор Носів, Євгеній Лемешко, Анатолій Бишовець, Віктор Прокопенко та Микола Павлов [1, с. 15].

З проголошенням незалежності України в 1991 році почалася нова епоха розвитку українського футболу.

Як зазначає В'ячеслав Марищук, думки з приводу тенденцій розвитку футболу в Україні розділилися: одні пропонували залишити єдину національну збірну, перейменувавши її на «збірну СНД» (Співдружність незалежних держав), інші ж виступали за те, щоб кожна республіка окремо представляла себе на міжнародній арені та в клубних змаганнях. Україна одразу заявила про намір

підтримати другий варіант і розвивати власний футбол у межах молодшої держави [5, с. 159].

Це відбувалося за наступним часовим розрізом: 6 березня 1991 р. було створено ФФУ, але в складі Федерації футболу Радянського Союзу. Вона повністю була підпорядкована та підконтрольна московському керівництву [7]. У жовтні відбулася зустріч між президентом Спілки європейських футбольних асоціацій (пізніше УЄФА) Леннартом Йоханссоном та майбутнім головою ФФУ, на якій Україні було обіцяно повну підтримку у вступі до європейської футбольної спільноти [6, с. 18].

Рада Федерації футболу України, на прохання Федерації футболу СРСР, погодилася на догравання першості СРСР 1991 року за участі українських команд, а також на участь українських футболістів у відбіркових матчах Чемпіонату Європи 1992 року. Важливу роль у цьому відіграла обіцянка В'ячеслава Івановича Колоскова, голови Федерації футболу СРСР і віце-президента ФІФА, підтримати вступ Федерації футболу України до міжнародних футбольних структур і сприяти її інтеграції у ФІФА [2, с. 12].

13 грудня 1991 р. Рада федерації прийняла рішення про вихід зі складу Федерації футболу СРСР [7].

Того ж дня була заснована Федерація футболу України, головою якої став Віктор Банніков. Відразу після цього розпочались переговори щодо вступу новоствореної організації до УЄФА та ФІФА, що забезпечило б їй можливість функціонувати на рівні з іншими національними асоціаціями. Вищі футбольні органи не заперечували, і вже через пів року Україна стала повноправним членом цих організацій.

Президентами ФФУ були:

1. Банніков Віктор Максимович (1991-1996 рр.);
2. Пустовойтенко Валерій Павлович (1996-2000 рр.);
3. Суркіс Григорій Михайлович (2000-2012 рр.);
4. Коньков Анатолій Дмитрович (2012-2015 рр.);

5. Павелко Андрій Васильович (2015-2023);
6. Шевченко Андрій Миколайович (2024 - до сьогодні) [8].

Створення незалежної організаційної структури на території України дало змогу запровадити національний чемпіонат з футболу, що мало величезний вплив на розвиток українського футболу. Національні збірні України отримали право самостійно кваліфікуватися на міжнародні змагання, такі як чемпіонати Європи та світу. Крім того, переможці та призери чемпіонату України мали можливість брати участь у міжнародних клубних турнірах.

Першим тренером української збірної за часів незалежності став тодішній тренер «Чорноморця» Віктор Прокопенко. Він взяв на себе відповідальність підготувати збірну до її першого матчу на міжнародній арені як представницю незалежної України. Суперником була збірна Угорщини. Через фінансові труднощі нашої молодшої федерації матч із Києва був перенесений до Ужгорода на стадіон «Авангард» на 29 квітня, замість 22 квітня [5, с. 160].

Цей поєдинок був дебютом українських футболістів як команди. Отримати перемогу тоді не вдалося, але гравці не втрачали бойового духу. Матч закінчився із рахунком 3-1 на користь Угорщини.

Задля того, щоб українські футбольні клуби мали змогу увійти до календаря європейських чемпіонатів і європейських турнірів, було прийнято рішення провести турнір за сезон весни 1992 року. Таким чином, команди змогли «вписатися» до міжнародних календарів, де сезон триває з осені до літа.

У порівнянні з сучасним форматом проведення турніру в Україні перший формат суттєво відрізнявся, оскільки брали участь 20 клубів, які в свою чергу розподілялися на 2 групи по 10 команд. Переможець 1-ї групи грав із переможцем 2-ї, це була фінальна гра, яка визначала чемпіона України [2, с. 34].

Перша команда-чемпіон України стала не просто тріумфатором, а відкриттям й водночас всеукраїнським здивуванням. Це була команда «Таврія» з міста Сімферополь. У своїй групі вона змогла «обійти» на 2 очки відомий донецький «Шахтар». Увійшла в історію гра за чемпіонство із відомою

командою «Динамо-Київ». Матч був напруженим, ініціатива переходила «з рук у руки», але майже наприкінці Сергій Шевченко (гравець «Таврії») забиває після кутового. І це була неймовірна сенсація.

Наступні роки в українського чемпіонаті лідерські щаблі утримував «Динамо» разом із Йозефом Сабо, але після невдалих виступів у європейських турнірах його замінив відомий Валерій Лобановський.

Наступні сезони чемпіонат України показував вдалі результати і рейтинг серед країн Європи, що давало змогу лідерам брати участь у привілейованих відомих європейських турнірах. Частіше представляли на міжнародній арені нашу країну футболісти з «Динамо-Київ». Під керівництвом Лобановського київське «Динамо» мало змогу кваліфікуватися до Ліги чемпіонів. Сезон 1997-98 рр. став особливим завдяки матчам із грандами футболу, зокрема проти «Барселони».

У сезоні 1998-1999 рр. «Динамо» знову вийшло з групи з першого місця, залишивши позаду «Арсенал» та інші клуби. В 1/4 фіналу кияни здивували «Реал», зігравши внічию в Мадриді та перегравши суперника вдома. Це був період найяскравіших перемог українського клубу в європейському футболі.

У 2006 році український тренер Олег Блохін отримав визнання світової футбольної спільноти, увійшовши до десятки найкращих тренерів року. Це досягнення стало свідченням його професіоналізму та впливу на розвиток українського футболу. Під його керівництвом національна збірна досягла значних успіхів, що закріпило репутацію України на міжнародній футбольній арені [4, с. 351].

Сезон 2008/2009 років став ще однією важливою віхою для українського футболу. Вітчизняні клуби, демонструючи високий рівень майстерності, забезпечили Україні місце серед п'яти найкращих за таблицею коефіцієнтів УЄФА. Це досягнення стало можливим завдяки успішним виступам таких команд, як «Шахтар», який здобув перемогу в Кубку УЄФА, і «Динамо», що вразило своєю стабільною грою на міжнародному рівні.

Варто зазначити, що цей період ознаменувався стрімким розвитком українського футболу як на клубному, так і на збірному рівні. Зростання інвестицій у футбольну інфраструктуру, залучення кваліфікованих тренерів та талант молодих гравців сприяли зміцненню позицій українського футболу на європейській арені. Це стало фундаментом для подальших досягнень, які заклали основу для нових поколінь спортсменів та тренерів.

Під час вибору місця проведення Євро-2012 УЄФА зіткнулася з труднощами, яких не було давно. Італія вважалася головним претендентом, але відмовилася від значної модернізації своїх старих стадіонів. Крім того, суддівські скандали та конфлікти між фанатами погіршували імідж країни. Спільна заявка Угорщини та Хорватії виявилася не надто конкурентоспроможною, але виникали сумніви щодо здатності України (Польща була готова, але самостійно Україна не могла провести турнір на належному рівні) прийняти змагання на високому рівні. Через економічні труднощі інші країни також відмовилися від подання заявок. Заявка України та Польщі зазнала критики, зокрема через підозри в корупції. УЄФА перенесла голосування з 2006 на 2007 рік. У підсумку, україно-польська заявка здобула вдвічі більше голосів, ніж її найближчий конкурент (вісім проти чотирьох) [2, с. 214].

Завдяки підготовці до Євро-2012 в Україні вдалося вирішити низку проблем, що існували в національному футболі. У процесі підготовки країна модернізувала існуючі спортивні споруди та побудувала нові, які відповідали вимогам сучасних стандартів. Проведення європейського турніру справило позитивний вплив на розвиток українських клубів [11, с. 103].

У цей період національна збірна команда України з футболу стала постійним учасником турнірів під егідою УЄФА. У 2012 році команда автоматично потрапила до фінальної частини Євро, оскільки була господарем турніру. На Євро-2016 та Євро-2020 (хоча ці змагання відбулися в 2021 році, але назва турніру залишилась незмінною) українці отримали право брати участь через успішне проходження кваліфікації [12].

Звісно, політичні події 2014-го року мали негативний вплив на розвиток футболу в Україні. Це торкнулося всіх сфер життя країни, що призвело до кінця попереднього напрямку розвитку. Фінансування футбольних клубів в Україні здебільшого залежить від коштів їхніх власників. Ситуація в державі ускладнилася, і президенти клубів не мали можливості вкладати необхідні ресурси у свої команди. Попри це, вплив на сезон 2014–2015 років ще не був відчутним, і дніпропетровський «Дніпро» сенсаційно вийшов до фіналу Ліги Європи (правонаступниці Кубка УЄФА), де зупинився за крок від завоювання трофею [13].

Надалі ми можемо спостерігати відчутний занепад українського футболу, що почався з 2016 року і триває досі. Першими негативними подіями стали відсторонення «Дніпра» від участі в європейських турнірах на три сезони (2016 – 2017, 2017 – 2018 та 2018 – 2019 роки). Потім «Металіст» не зміг пройти атестацію для участі в чемпіонаті України з футболу сезону 2016–2017, а «Дніпро» вибув з Прем'єр-ліги. Ці клуби протягом останніх років були основними конкурентами «Динамо» та «Шахтаря», тож Українська Прем'єр-ліги (УПЛ) втратила двох із чотирьох головних своїх сил. Фінал Ліги Чемпіонів 2018 року, що відбувся в Києві на НСК «Олімпійський», мав стати важливою подією для відновлення попереднього рівня розвитку. Однак, виникли проблеми з організацією цього заходу, що призвело до негативних наслідків [9, с. 3].

У сезоні 2018–2019 чемпіоном української Прем'єр-ліги став київський «Динамо», який підтвердив свою перевагу, фінішувавши на першому місці в турнірній таблиці. Ця перемога стала важливою для клубу після кількох років боротьби з «Шахтарем», який домінував у попередні сезони.

Також визначними були успіхи не тільки національної збірної України, а й перемога на молодіжному чемпіонаті світу 2019 року U-20.

З 2019 року український професійний футбол продовжував зазнавати значних змін, хоча й залишався під впливом внутрішніх і зовнішніх проблем. Перемога молодіжної збірної на чемпіонаті світу U-20 у 2019 році стала великим

досягненням для українського футболу, піднявши моральний дух та інтерес до цього виду спорту в країні. Однак, попри успіхи на міжнародній арені, внутрішній чемпіонат зіштовхнувся з низкою викликів, серед яких економічні труднощі, відсутність стабільного фінансування та організаційні проблеми в клубах. У сезоні 2019–2020 чемпіоном Прем'єр-ліги став «Шахтар».

У 2020 році футбол в Україні, як і в інших країнах, потрапив під вплив пандемії COVID-19, що призвело до перерви в змаганнях і необхідності впровадження нових заходів безпеки. Попри це, Прем'єр-ліга продовжила свою роботу, але з обмеженими можливостями для глядачів. Цей період також ознаменувався змінами в керівництві УПЛ, що не сприяло стабільності в управлінні лігою. У сезоні 2020–2021 «Шахтар» знову став чемпіоном, продовживши свою домінацію в українському футболі [14].

У 2021 році Ліга Європи та Ліга конференцій показали значні успіхи українських клубів, зокрема, «Динамо» та «Шахтар» продовжили брати участь у європейських турнірах, хоча не здобули значних результатів.

У 2022 році Україна зіткнулася з безпрецедентними викликами через повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Війна серйозно вплинула на футбольне життя країни: змагання були призупинені, а клуби та гравці змушені були адаптуватися до нових реалій. Однак український футбол продовжив існувати, хоча й за значно складніших умов. Клуби змушені були пристосовуватися до змін, багато хто переніс свої бази за кордон, а матчі Прем'єр-ліги відновились, хоча й за умов безпеки, у нейтральних країнах або за відсутності глядачів.

Сезон 2021–2022 через військову агресію Росії проти України був припинений на певний час, і остаточний чемпіон не був визначений у звичному форматі. Однак, коли змагання поновилися, «Шахтар» все одно залишався одним із головних претендентів на першість. В умовах війни було вирішено завершити сезон без повної таблиці, і Прем'єр-ліга опинилась у нестабільній ситуації [14].

До 2023 року український футбол поступово відновився, але все ще стикався з економічними та організаційними труднощами. Водночас збірна України продовжувала боротьбу в міжнародних турнірах, а клуби намагалися втримати високий рівень гри, незважаючи на складну ситуацію. Підвищення інтересу до українського футболу залишалося можливим завдяки підтримці молодих гравців, розвитку академій і зусиллям футбольних організацій, спрямованих на стабільність і процвітання в умовах постійних змін.

У сезоні 2022–2023 після відновлення турнірів перемогу в Прем'єр-лізі здобуло «Динамо» [14], що стало знаковим для клубу в умовах важкої ситуації в країні.

Сезон 2023–2024 також відзначився зростанням інтересу до українських клубів на міжнародній арені, попри труднощі. Найбільший фокус був спрямований на стабільність команд, зокрема на участь у турнірах УЄФА, де клуби з України все ж продовжували брати участь, хоча й намагалися зберігати конкурентоспроможність за допомогою орендних угод та розвитку молодих гравців.

Що стосується самого чемпіонату, переможцем Прем'єр-ліги 2023–2024 став «Шахтар» [14]. Ключовим фактором у розвитку Прем'єр-ліги є збереження високої конкуренції та стабільності клубів в умовах економічних і політичних труднощів, а також інтеграція в європейський футбольний контекст, який потребує великої уваги та ресурсів для розвитку інфраструктури і управлінських практик.

У сезоні УПЛ 2024-2025 можемо відзначити, що відбувалася активна боротьба за чемпіонство не тільки між сталими лідерами «Динамо» та «Шахтар». Інші клуби, такі як ФК «Олександрія» та «Кривбас», не втрачали темпу й сміливо конкурували із лідерами минулих сезонів. Турнірна таблиця на кінець сезону 2024-2025 вказує на четвірку лідерів у наступному порядку: «Динамо» (70 очок), ФК «Олександрія» (67 очок), «Шахтар» (62 очки) та «Полісся» (48 очок) [14].

За результатами сезону 2024–2025 Україну у європейських клубних турнірах сезону 2025–2026 мали представляти чотири команди. Чемпіон країни, київське «Динамо», отримав право стартувати у другому кваліфікаційному раунді Ліги чемпіонів, тоді як «Шахтар», завдяки перемозі у Кубку України, здобув путівку до першого кваліфікаційного раунду Ліги Європи.

Другою командою чемпіонату стала «Олександрія», яка дебютувала у другому кваліфікаційному раунді Ліги конференцій. Четвертим представником стало житомирське «Полісся», що посіло четверте місце у національній першості та вперше в історії здобуло право виступу в європейських турнірах.

Втім, результати кваліфікаційних раундів виявилися невдалими для більшості українських клубів. «Полісся» на стадії другого кваліфікаційного раунду Ліги конференцій зустрілося з болгарським «Лудогорцем» і, попри достойну гру, за сумою двох матчів поступилося з рахунком 1:3, завершивши свій дебютний шлях у європейських турнірах.

У підсумку «Шахтар» зумів пробитися до групової фази європейських турнірів, проте не в Лігу чемпіонів, а в Лігу конференцій УЄФА, де він і представлятиме Україну в сезоні 2025–2026. Київський «Динамо» братиме цього сезону участь у другому кваліфікаційному раунді Ліги чемпіонів.

Таким чином, очікування широкої представленості України в європейських турнірах не справдилися. Це суттєво позначилося на коефіцієнті асоціації УЄФА: кількість можливих очок для здобутку скоротилася, що ускладнило завдання утримати Україну в першій п'ятнадцятці рейтингу.

З огляду на все вищезазначене, геополітичні зміни для нашої країни стали випробуванням, але з проголошенням незалежності України в 1991 році лише почався новий етап розвитку футболу. Футбол в Україні дійсно став потужним символом національної гордості та є важливим елементом національної ідентичності. Історія розвитку цього виду спорту в Україні відображає численні злети та падіння, але, зрештою, він залишає й надалі незабутній слід на міжнародній арені.

Створення Федерації футболу України передувало еволюції й визнанню української ліги від УЄФА та ФІФА. Протягом багатьох сезонів лідерські позиції утримували київське «Динамо» та донецький «Шахтар» в УПЛ, що надавало можливість їм представляти нашу країну на міжнародній арені, зокрема в Лізі чемпіонів. Це також надало потужний поштовх і стимул для об'єднання зусиль усіх людей, пов'язаних зі спортом, щоб відродити спортивну культуру України й вдосконалити її. Футбол в Україні – це символом національної гордості, що об'єднує мільйони людей і надихає нові покоління. Від скромних початків до міжнародних тріумфів, український футбол продовжує займати важливе місце в житті країни, виховуючи нові таланти та об'єднуючи суспільство.

1.2. Особливості організації професійного футболу в Україні

Організаційна структура та система управління футбольними клубами Української Прем'єр-ліги є визначальними чинниками їхнього успішного функціонування та перспективного розвитку. Глибокий аналіз роботи клубів УПЛ допомагає виявити основні чинники, що впливають на їхню продуктивність, а також оцінити переваги та недоліки існуючих управлінських підходів.

Ефективне управління клубами УПЛ відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку футболу в Україні. Воно сприяє підвищенню рівня гри на національному рівні та зміцненню позицій українських клубів на міжнародній арені. До того ж професійний менеджмент сприяє зростанню зацікавленості серед уболівальників і розширенню їхньої аудиторії, що позитивно впливає на популярність та фінансову стабільність клубів.

Дослідження організаційної структури та управлінських практик клубів УПЛ дозволяє зосередитися на стратегічно важливих аспектах їхньої діяльності. Це дає змогу визначити основні тенденції, оцінити наявні ресурси та сформулювати напрямки для подальшого розвитку українського футболу в умовах сучасних викликів.

Футбольні клуби Української Прем'єр-ліги функціонують у формі приватної власності, що надає їхнім власникам повний контроль над фінансовими й управлінськими процесами. Ця модель визначає напрямки розвитку клубів, можливості фінансування та обсяг інвестицій у спортивну інфраструктуру. Власники клубів повинні знаходити баланс між забезпеченням фінансової стабільності й досягненням спортивних результатів. Такий підхід ставить перед ними низку стратегічних викликів, які впливають на майбутнє клубу та його конкурентоспроможність у лізі.

Організаційна структура клубів УПЛ має характерні риси, але в цілому складається з типових ключових елементів управління. Основними керівними позиціями є:

- 1) генеральний директор – відповідає за стратегічний розвиток клубу та загальне управління;
- 2) спортивний директор – займається питаннями складу команди, трансферів і спортивних результатів;
- 3) фінансовий директор – керує бюджетом, здійснює контроль за фінансами та забезпечує стабільність клубу;
- 4) комерційний директор – розробляє стратегії співпраці зі спонсорами та партнерами, займається комерційною діяльністю;
- 5) технічний директор – координує роботу між відділами, відповідає за технічне забезпечення й розвиток інфраструктури [9, с. 2].

Ці управлінські складові забезпечують ефективність функціонування клубів, дозволяючи їм одночасно вирішувати фінансові, спортивні та комерційні завдання.

На прикладі футбольного клубу «Шахтар» можемо розглянути організаційну структуру, яка активно працює й надає результат (дані 2023 року):

- керівні посади: генеральний директор, генеральний секретар;
- основні департаменти та підрозділи клубу:

- команда «Шахтар» і тренерський штаб – основний спортивний колектив;
- департамент дитячо-юнацького футболу (футбольна Академія) – розвиток молодих футболістів;
- департамент селекції – пошук і залучення нових гравців;
- департамент медицини – забезпечення медичної підтримки гравців;
- департамент спортивних споруд – управління інфраструктурою клубу;
- департамент стратегічного розвитку та комунікацій – планування довгострокових цілей та взаємодія зі ЗМІ;
- юридична служба – правовий супровід діяльності клубу;
- комерційний департамент – залучення партнерів і розвиток бізнес-напрямків;
- фінансовий департамент – управління бюджетом і фінансовими ресурсами клубу;
- департамент інформаційних технологій – впровадження і підтримка ІТ-рішень;
- департамент персоналу – робота з кадрами та їх розвиток [10].

Ця структура забезпечує комплексний підхід до управління клубом, дозволяючи ефективно вирішувати завдання в різних сферах його діяльності.

Забезпечення ефективного управління клубами та їх організаційна структура є важливими складовими для досягнення високих результатів на внутрішньому та міжнародному рівнях. Проте, щоб зрозуміти, як ці клуби взаємодіють між собою та з іншими учасниками футбольної екосистеми України, важливо звернути увагу на ширшу картину, зокрема на структуру національних ліг та чемпіонатів. Це дозволяє виявити не лише роль кожного клубу в змаганнях, а й визначити, як організовано футбольне суперництво в країні в цілому.

Футбольна структура в Україні, що включає кілька рівнів ліг та чемпіонатів, значною мірою впливає на розвиток спорту та забезпечує

платформу для демонстрації майстерності як клубів, так і гравців. Зі змінами в організаційних моделях та регламенті ліг, Україна прагне покращити рівень конкуренції, підвищити інтерес уболівальників та створити умови для сталого розвитку футболу на всіх етапах.

Україна має кілька ліг і чемпіонатів, у яких мають змогу конкурувати професійні та аматорські футбольні клуби.

Перше місце за рейтингом займає українська Прем'єр-Ліга. Згідно з регламентом УПЛ, у цих змаганнях мають право брати участь тільки команди, які відповідають кільком вимогам. У чемпіонаті УПЛ беруть участь 16 команд.

По-перше, вони повинні виконувати вимоги Статуту УПЛ та зобов'язання щодо дотримання статутних і регламентних норм ФІФА, УЄФА, УАФ і УПЛ.

По-друге, команди повинні надати всю необхідну заявкову документацію до УПЛ і отримати Атестат УАФ, що дає право на участь у змаганнях.

По-третє, клуби УПЛ зобов'язані забезпечити виконання вимог Плану стратегічного розвитку жіночого футболу та утримувати й фінансувати дитячо-юнацькі спортивні заклади (ДЮСЗ) [15].

Ротація команд у змаганнях УПЛ відбувається за принципом зниження у класі. Команди, що посіли 15-е та 16-е місця за підсумками сезону, залишають склад УПЛ. У випадку, коли команда займає 13-те чи 14-те місце, вона повинна провести матчі плей-офф за право залишитись у лізі. Команда, що займає 13-те місце, змагається з командою, яка посіла 4-те місце в Першій лізі ПФЛ, а команда, що посіла 14-те місце – з командою, яка стала 3-ю у Першій лізі [15].

При підвищенні в класі, клуби Першої ліги, які посіли 1-е та 2-е місця, можуть увійти до складу УПЛ, якщо мають Атестат УАФ на участь у змаганнях.

У випадку виключення команди з УПЛ протягом сезону, що займає місце з 1-го по 13-е, залишаються у лізі ті клуби, головні команди яких посіли 14-е і 15-е місце, а 16-е місце залишається за командою, яка залишається у складі УПЛ. Для інших клубів проводяться матчі плей-офф, щоб визначити, хто залишиться у лізі [15].

Гравці та тренери команд, які фінішують в перших трьох позиціях турніру, отримують медалі як нагороду, що засвідчує їхні спортивні досягнення на національному рівні.

Ці результати також мають практичне значення, оскільки відповідно до регламенту УЄФА розподіл квот у європейських турнірах серед українських клубів визначається результатами чемпіонату країни (Прем'єр-Ліги в Україні) та національного кубка (Кубка України).

Чемпіон Прем'єр-Ліги отримує право брати участь у Лізі чемпіонів, зазвичай починаючи з другого або третього кваліфікаційного раунду, залежно від рейтингу асоціації в УЄФА. Клуби, які посіли друге та третє місця в чемпіонаті, здобувають право виступу у Лізі конференцій, стартуючи переважно з другого кваліфікаційного раунду.

Таким чином, регламент забезпечує диференційований доступ клубів до європейських турнірів, відображаючи престиж і спортивні досягнення на національному рівні.

Друга за рейтингом ліга в Україні – це Перша ліга – чемпіонат України серед команд клубів першої ліги, що складається з двох етапів. На першому етапі команди діляться на дві групи (групи «А» і «Б») за територіальним принципом. У кожній групі проводяться матчі за коловою системою – по одному на домашньому та виїзному полях із кожною командою групи.

Результати першого етапу визначають подальший розподіл команд. Таким чином, перші чотири команди кожної групи потрапляють до «Чемпіонської» групи, де змагаються за місця з 1 по 8. Це буде основна група для боротьби за підвищення в класі, враховуючи всі показники (очки, різниця м'ячів, дисциплінарні санкції тощо) [16].

Тим часом з п'ятого до дев'ятого місця з кожної групи формують «Групу вибування», де команди змагаються за право залишитися в Першій лізі. Місця в цій групі розподіляються з 9 по 18, за результатами яких визначається, хто з команд залишається в лізі, а хто буде понижений.

На другому етапі групи «А» та «Б» змагаються між собою, граючи по одному матчу на домашньому та виїзному полях. Жеребкування визначає, якій команді з кожної групи належить право проводити перший матч вдома.

Команди, які посіли перше місце в Другій лізі, підвищуються до Першої ліги за умови виконання вимог цього Регламенту та наявності відповідного атестата.

Згідно з Регламентом, для команд Прем'єр-ліги, що посіли 15 та 16 місця, передбачено зниження до Першої ліги, за умови виконання всіх вимог Регламенту та наявності атестата. Переможці Першої ліги підвищуються до Прем'єр-ліги, якщо вони відповідають вимогам і мають атестат, що дозволяє брати участь у змаганнях Прем'єр-ліги.

Для команд, що посядуть 13 і 14 місця у Прем'єр-лізі, а також для команд, що посіли відповідно 4 та 3 місця в Першій лізі, передбачений етап плей-офф, який визначає, хто з команд залишиться в Прем'єр-лізі на наступний сезон. Плей-офф складається з двох матчів, по одному на полі кожної з команд, і проводиться за Регламентом Прем'єр-ліги.

Команди першої ліги, які посядуть 16, 17 і 18 місця, понизяться до другої ліги, якщо будуть виконані всі вимоги цього Регламенту. Команда, що посіла перше місце в Другій лізі, переходить до першої ліги за умови виконання вимог Регламенту та наявності атестата, що дає право участі в змаганнях першої ліги [16].

Наступний відомий і вагомий чемпіонат України – це Кубок України. Змагання Кубка України складаються з кількох етапів, до участі в яких допускаються команди клубів УПЛ, першої та другої ліг ПФЛ, а також дві команди, які є учасниками Кубку серед аматорських команд.

Змагання розпочинаються з трьох попередніх етапів, після яких команди проходять до 1/8 фіналу, 1/4 фіналу та 1/2 фіналу, і зрештою стикаються у фіналі. У першому попередньому етапі змагаються клуби другої ліги ПФЛ, 17 команд першої ліги ПФЛ, а також 2 команди з ААФУ. Другий етап включає переможців

першого етапу та 2 команди першої ліги, які були фіналістами міні-турніру за право участі в УПЛ. Третій етап включає переможців другого етапу та команди першої ліги з 9 по 15 місце [18].

Після цього починається основний раунд 1/8 фіналу, де змагаються переможці третього етапу та 8 кращих команд УПЛ. У 1/4 фіналу визначаються півфіналісти, а у 1/2 фіналу – учасники фіналу Кубка. Переможець Кубка України отримує можливість кваліфікуватися до Ліги Європи, починаючи з першого або другого кваліфікаційного етапу, що визначається рейтингом асоціації та іншими чинниками [17].

Цей розіграш передбачає складну та багатоступеневу систему, де кожен етап вимагає від команд високої майстерності та стратегічних рішень для досягнення бажаного результату.

Організація та проведення чемпіонатів України з футболу є важливим етапом у розвитку цього виду спорту на національному рівні. Проте їх якісна реалізація була б неможливою без діяльності головного координуючого органу – Української асоціації футболу (УАФ). Саме УАФ не лише контролює змагальний процес, а й визначає стратегічні напрямки розвитку футболу, об'єднуючи професійний, аматорський і дитячо-юнацький рівні спорту в єдину систему.

Українська асоціація футболу є головною організацією, яка відповідає за розвиток і популяризацію футболу в Україні. Основні цілі та напрями діяльності УАФ визначаються її статутом та іншими внутрішніми документами.

Основні цілі діяльності УАФ можна виокремити наступним чином:

- 1) Розвиток футболу в Україні. УАФ спрямована на популяризацію футболу серед усіх вікових груп населення, залучення до гри дітей, молоді, жінок і чоловіків. Особливий акцент робиться на створенні умов для занять масовим та професійним футболом;
- 2) Підвищення рівня футбольної культури. Асоціація працює над вихованням поваги до правил гри, чесної конкуренції та принципів

«fair play» серед гравців, тренерів, уболівальників і всіх учасників футбольного процесу;

- 3) Підготовка спортивних кадрів. УАФ організовує навчання тренерів, суддів, спортивних менеджерів, а також забезпечує підвищення їхньої кваліфікації;
- 4) Представництво України у міжнародному футболі. Асоціація відповідає за участь національних збірних у міжнародних змаганнях, співпрацю з FIFA, UEFA та іншими національними асоціаціями;
- 5) Розвиток інфраструктури. Будівництво і модернізація футбольних полів, стадіонів, тренувальних баз є важливою частиною роботи УАФ [20].

Зазначені цілі діяльності Української асоціації футболу визначають стратегічний напрям розвитку футболу в Україні, закладаючи основу для досягнення високих спортивних і соціальних результатів. Для реалізації цих завдань УАФ зосереджує свою роботу на багатьох напрямках, які охоплюють як організацію футбольних змагань, так і соціальні ініціативи, розвиток інфраструктури та міжнародну співпрацю.

УАФ проводить національні чемпіонати, Кубок України, турніри для юнаків, дівчат, ветеранів, а також сприяє розвитку футзалу та пляжного футболу.

Також асоціація бере активну участь в організації аматорських турнірів, акцій і кампаній для залучення більшої кількості людей до занять футболом. Наразі можна спостерігати за вагомим внеском УАФ у розвиток жіночого футболу. Асоціація працює над забезпеченням рівних можливостей для жінок у футболі, організацією чемпіонатів, створенням жіночих команд і популяризацією цього напрямку серед молоді. Серед відомих проєктів у цьому напрямку можна виокремити «UEFA PLAYMAKERS», який акцентує увагу на залученні дівчаток до футболу з більш раннього віку через нестандартні підходи [21].

Також УАФ виступає посередником у вирішенні суперечок, забезпечує дотримання контрактних зобов'язань між гравцями, клубами та іншими сторонами.

Вагому роль відіграє Асоціація в міжнародній співпраці, оскільки активно бере участь у міжнародних проєктах, обміні досвідом із провідними футбольними асоціаціями. Наприклад, у січні 2025 року УАФ за співпраці з провідним футбольним клубом англійської Прем'єр-ліги «Манчестер Сіті» 20 футбольних тренерів відправилися до Англії підвищувати кваліфікації й отримувати нові знання в тренерському штабі головного тренера відповідного клубу Жузепа Гвардіоли [22].

УАФ також робить вагомий внесок для підтримки й сприянню створення академій та програм для молодих гравців, що дозволяють їм розвиватися професійно.

Серед особливих ініціатив та програм хочеться виділити реалізацію програм інклюзії, що забезпечують можливість займатися футболом для людей з обмеженими можливостями. А також залучення до футболу дітей у сільській місцевості та регіонах із недостатньо розвиненою спортивною інфраструктурою [20].

Ми погоджуємося з думкою О. Сажка, що діяльність УАФ є всеосяжною та багаторівневою: як по всій вертикалі, так і по всіх горизонталях структури українського футболу. Звісно, це комплексна задача, яка вимагає великих ресурсів – не тільки фінансових, а в першу чергу й організаційних навичок та компетенцій. Тому в першу чергу необхідно визначитись, які напрямки роботи є ключовими для УАФ на визначений термін [19].

Українська асоціація футболу відіграє ключову роль у розвитку системи підготовки футболістів в Україні, починаючи з наймолодших категорій гравців. Діяльність УАФ у цьому напрямі охоплює кілька важливих аспектів, що спрямовані на створення умов для виявлення й розвитку футбольних талантів, починаючи з дитячого віку.

1. Створення та підтримка дитячо-юнацьких футбольних академій.

УАФ активно сприяє відкриттю та функціонуванню дитячо-юнацьких академій, які є базою для підготовки майбутніх професійних футболістів. Основні напрями роботи у цьому аспекті:

- 1) Сертифікація академій: УАФ розробляє стандарти та критерії, яким повинні відповідати академії. Це забезпечує високий рівень підготовки та дає змогу виявити найкращі практики;
- 2) Навчальні програми: асоціація впроваджує сучасні методики тренувань, що відповідають рекомендаціям UEFA і FIFA. Програми орієнтовані як на фізичну підготовку, так і на тактичне й технічне вдосконалення гравців;
- 3) Контроль за якістю: УАФ регулярно проводить моніторинг роботи академій для забезпечення належної якості навчання та тренувань.

2. Розвиток клубних футбольних шкіл.

Клубні школи є невід'ємною частиною системи підготовки гравців, і УАФ підтримує їхню діяльність, зокрема за допомогою ліцензування, скільки саме УАФ забезпечує ліцензування клубних шкіл, встановлюючи вимоги до інфраструктури, тренерського складу та програм навчання. Також Асоціація підтримує молоді таланти, сприяє тому, щоб молоді гравці мали доступ до якісної підготовки, навіть якщо вони проживають у регіонах з обмеженими можливостями [20].

УАФ проводить національні й регіональні змагання, організовуючи масштабні турніри серед юнацьких команд, які, у свою чергу, є важливими для перевірки рівня підготовки гравців. До таких змагань належать чемпіонати України серед юнацьких команд, регіональні змагання для молоді, турніри за участі команд із дитячо-юнацьких академій та клубних шкіл.

Такі турніри дають змогу юним футболістам отримати ігровий досвід, що є важливим для їхнього професійного зростання.

Вагомим внеском є підтримка талантів із різних регіонів України, таким чином молодь отримує можливість розвитку власного таланту. Ця робота

відбувається через організацію селекційних турів у віддалених регіонах, забезпечення інфраструктурою сільських шкіл, надання стипендій талановитим гравцям, які не мають фінансової можливості для занять футболом.

Під егідою УАФ також проходить ДЮФЛУ (Дитячо-юнацька футбольна ліга України) – це організація, яка була створена для розвитку та популяризації дитячо-юнацького футболу в Україні. Її головна мета – це забезпечення системної підготовки молодих футболістів, організація змагань і турнірів для дитячо-юнацьких команд, а також створення сприятливих умов для розвитку юних талантів [20].

У рамках турніру ДЮФЛУ проводяться щорічні чемпіонати України серед дитячо-юнацьких команд у різних вікових категоріях (U-14, U-15, U-16 тощо). Таким чином, УАФ заохочує молодь до занять футболом, розвиває любов до спорту та здорового способу життя. У додачу, Асоціація керує проведенням майстер-класів, фестивалів і відкритих тренувань.

Завдяки діяльності ДЮФЛУ в Україні створена система, яка дає можливість дітям із будь-якого регіону країни займатися футболом і брати участь у змаганнях. Багато українських футболістів, які досягли успіху на міжнародній арені, розпочинали свій шлях саме в рамках чемпіонатів ДЮФЛУ.

Таким чином, УАФ відіграє важливу роль у розвитку та регулюванні футболу в Україні. Вона сприяє розвитку інфраструктури, організації змагань, підготовці тренерів та розвитку молодіжних команд. Зокрема, УАФ активно підтримує національні команди, як на рівні дорослих, так і серед молоді, організовуючи міжнародні турніри та виступи. Важливою частиною діяльності є також імплементація європейських стандартів і норм у вітчизняний футбол. УАФ намагається підвищити рівень розвитку спорту в країні, підтримуючи ініціативи на локальному рівні та активно працюючи над популяризацією футболу серед різних вікових груп.

Висновки до розділу 1

Дослідження становлення та еволюції професійного футболу в незалежній Україні показало, що період після проголошення незалежності став етапом інституційного формування українського футболу. Відновлення власної організаційної структури, створення Федерації футболу України та національного чемпіонату заклали основу для становлення професійної системи змагань і розвитку клубного руху. Це сприяло поступовому підвищенню рівня гри, участі українських професійних клубів у європейських турнірах і залученню спонсорів.

Кризові події останнього десятиліття – збройна агресія Росії з 2014 року, пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення 2022 року – стали серйозним викликом для футбольної системи. Частина клубів припинила діяльність (ФК "Металіст" (Харків), ФК "Металург", ФК "Металург" (Запоріжжя), ФК "Таврія" (Сімферополь) або втратила можливість брати участь у міжнародних турнірах (ФК "Інгулець" (Петрове), "Волинь" (Луцьк), проте Прем'єр-ліга зберегла функціонування, а деякі українські команди продовжили виступати на міжнародній арені (ФК "Динамо", ФК "Шахтар", ФК "Полісся", ФК "Зоря").

Тобто, незважаючи на зовнішні труднощі, український футбол демонструє тенденцію до поступового відновлення та інтеграції у європейський спортивний простір.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Методи дослідження

У процесі проведення дослідження, спрямованого на отримання нових фактів і узагальнення наявних знань, було застосовано систему різноманітних науково-педагогічних методів. Ця система забезпечує виявлення ефективних підходів для здобуття нових даних, їх аналізу та детальної інтерпретації.

Для забезпечення об'єктивності й достовірності результатів були використані методи, які відповідають завданням дослідження:

- 1) аналіз наукової літератури, документальних джерел і матеріалів мережі Інтернет;
- 2) історичний метод;
- 3) метод математичної статистики, у тому ж числі метод прогнозування, моделювання і регресійний аналіз;
- 4) синтез та узагальнення;
- 5) методи порівняння, зіставлення й аналогії.

2.1.1. Аналіз наукової літератури, документальних джерел і матеріалів мережі Інтернет

У процесі дослідження було проведено всебічний аналіз наукової, методичної літератури та інформаційних матеріалів з мережі Інтернет, що стосуються організаційно-економічної діяльності футбольних клубів і їх фінансового управління. Отримані дані дозволили вивчити поточний стан, а також виявити проблеми й виклики, з якими стикаються наразі професійні футбольні клуби українських ліг.

Серед основних методів, що використовувались для отримання первинної інформації, були аналіз науково-методичної літератури, документальних джерел і даних офіційних веб-сайтів організаційних структур. Аналіз й узагальнення цих матеріалів допомогли створити комплексне уявлення про розвиток професійного футболу в Україні.

Процес аналізу дозволяє розділяти предмети дослідження на складові частини, тоді як синтез забезпечує об'єднання окремих елементів у єдине ціле. Аналіз і синтез є взаємопов'язаними методами, що доповнюють один одного, а узагальнення сприяє встановленню загальних властивостей і характеристик досліджуваного предмета [23, с. 12].

Синтез та узагальнення були застосовані на всіх етапах дослідження і допомогли сформулювати загальні принципи, умови та фактори функціонування й еволюції професійного футболу як виду спорту, а також виокремити основні тенденції його розвитку. Цей метод використовується в Розділі I для оцінки стану досліджуваної проблеми, структури професійного футболу в Україні, а також для вивчення організаційних, нормативно-правових і економічних аспектів футбольних чемпіонатів і ліг в нашій країні. Окрім того, досліджувались програмні, нормативні та регламентуючі документи, що відображають поточний стан розвитку професійного футболу в Україні.

2.1.2. Історичний метод

Історичний метод був використаний для дослідження історії організаційно-економічної діяльності футбольних клубів та їх розвитку, а також для виявлення основних тенденцій, успіхів, проблем і впливу минулих подій на сучасну ситуацію клубів. Цей метод застосовувався, зокрема, під час написання першого й третього розділів кваліфікаційної роботи магістра під час вивчення історичних аспектів виникнення, становлення та подальшого розвитку професійного українського футболу, а також огляду результатів виступів професійних українських футбольних клубів за часів незалежності.

Історичний метод дає змогу вивчати процеси та події у хронологічній послідовності, виявляючи внутрішні та зовнішні зв'язки, закономірності й протиріччя [23, с. 4].

2.1.3. Метод математичної статистики, у тому ж числі метод прогнозування, моделювання і регресійний аналіз.

У процесі дослідження було використано метод математичної статистики, який широко застосовується у спортивних дослідженнях для аналізу результатів масових повторюваних вимірювань. Цей метод дає змогу оцінювати надійність отриманих даних, визначати середні величини, стандартні відхилення та інші статистичні показники. Використання методів математичної статистики дозволяє мінімізувати вплив випадкових похибок і виявити закономірності, що характеризують досліджуване явище [24, с. 22].

Методи математичної статистики є важливим інструментом у процесі прогнозування результатів діяльності футбольних клубів, оскільки забезпечують можливість об'єктивної обробки даних та побудови статистично обґрунтованих висновків. У даному дослідженні ці методи використано для аналізу результатів виступів українських футбольних клубів у європейських турнірах з 2014 до 2025 рр. та визначення динаміки коефіцієнтів УЄФА.

Метод моделювання у свою чергу передбачає створення узагальнених моделей, що відображають найважливіші сторони досліджуваних процесів. У спорті він використовується для відтворення структури підготовленості спортсменів, визначення оптимальних характеристик функціональної, техніко-тактичної та психологічної готовності, які забезпечують у подальшому досягнення найвищих результатів [24, с. 29]. У контексті даного дослідження була побудована лінійна регресійна модель та експоненційна.

Регресійний аналіз, як один із методів математичної статистики, дає змогу встановлювати функціональні залежності між змінними, спрогнозувати подальший зв'язок між ними. У межах даної роботи метод регресійного аналізу застосовано для побудови моделі прогнозування коефіцієнта асоціації УЄФА для України до 2030 року.

Таким чином, використання методів математичної статистики, прогнозування, моделювання та регресійного аналізу забезпечило наукову

обґрунтованість дослідження і можливість формування наближених прогнозів показників коефіцієнта УЄФА українського футболу в європейському контексті.

2.1.4. Аналіз, синтез та узагальнення.

Методи аналізу, синтезу та узагальнення були також використані на всіх етапах дослідження. Аналіз дозволяє розділити предмет дослідження на складові частини, а синтез, у свою чергу, об'єднує ці частини в єдине ціле [23, с. 12]. Аналіз і синтез є взаємопов'язаними і складають єдність протилежностей. Узагальнення полягає у визначенні загальних властивостей та ознак предмета. Ці методи допомогли встановити загальні положення, умови та фактори функціонування професійного футболу, а також виокремити основні тенденції його розвитку.

Цей метод був застосований для аналізу діяльності провідних українських професійних футбольних клубів як на світовому, так і на вітчизняному рівнях, що дозволило виокремити фактори розвитку професійного футболу. Метод аналізу також використовувався при написанні Розділу I для дослідження діяльності основних організаційних структур футболу та аналізу концепцій і програм розвитку футболу в Україні.

2.1.5. Методи порівняння, зіставлення й аналогії

Метод порівняння й аналогії передбачає виявлення подібностей і відмінностей між предметами та явищами. Порівняння є результативним за умови, що порівнюються явища, які мають об'єктивно загальні риси, і це порівняння відбувається за важливими, істотними показниками. Цей метод тісно пов'язаний з методом аналогії, який полягає у вивченні схожих і відмінних ознак між предметом дослідження та його аналогом. На основі характеристик аналога можна робити висновки про наявність подібних рис у предмета дослідження [23, с. 11, 12].

У межах даного дослідження метод порівняння був використаний для аналізу результатів виступів українських футбольних клубів у європейських турнірах у період з 2014 до 2025 року. Порівняння показників у кінці кожного

сезону дало змогу простежити динаміку змін у результатах виступів команд та показати наявну динаміку у формуванні коефіцієнта асоціації УЄФА наприкінці кожного сезону.

2.2. Організація дослідження

Дослідження було організоване на кафедрі теоретичних основ олімпійського та професійного спорту за чіткими етапами, що забезпечило систематичний і об'єктивний підхід до збору та аналізу даних:

Перший етап дослідження (грудень 2024 р. – січень 2025 р.) був присвячений аналізу та дослідженню етапів становлення професійного футболу в незалежній Україні. Зокрема, вивчалися основні чемпіонати й ліги, які стали частиною національної футбольної структури, а також діяльність Української асоціації футболу. Це дозволило створити чітке уявлення про історію розвитку професійного футболу в Україні та основні фактори, що впливають на його організацію на національному рівні. У результаті був розроблений план дослідження, включаючи визначення ключових аспектів, що потребують аналізу, методи збору даних та критерії для оцінки результатів. Відбувалася підготовка двох перших розділів роботи та створення списку літератури та джерел.

Другий етап дослідження (січень 2025 р.) зосереджувався на зборі та обробці даних. Для цього використовувались різні методи збору інформації, такі як аналіз наукової літератури, матеріалів з Інтернет-ресурсів. Історичний метод був застосований для дослідження минулих результатів виступів українських клубів у турнірах УЄФА, вивчення змін у їх організаційній діяльності. Всі зібрані дані аналізувалися з використанням статистичних методів та порівняльного аналізу для виявлення основних тенденцій і факторів, які впливають на успіхи клубів. Підготовка III розділу магістерської кваліфікаційної роботи і подальше доповнення списку використаних джерел.

Третій етап дослідження (березень – травень 2025 р.) був спрямований на узагальнення та інтерпретацію отриманих результатів, а також на практичне

застосування методів математичної статистики та регресійного аналізу. На цьому етапі було побудовано графік регресійної залежності, який відображає тенденцію зміни коефіцієнта асоціації УЄФА для України на основі статистичних даних попередніх сезонів, а також створено модель прогнозування цього показника до 2030 року в рейтингу асоціацій УЄФА. Крім того, було уточнено та доповнено список використаних джерел.

Четвертий етап дослідження (вересень – жовтень 2025 р.) дослідження полягав в обговоренні отриманих результатів і формулюванні висновків. На цьому етапі також здійснювалася підготовка кваліфікаційної роботи до захисту. Результати дослідження були систематизовані та оформлені в магістерську кваліфікаційну роботу.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИСТУПІВ УКРАЇНСЬКИХ ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ В УЄФА

У європейському футболі коефіцієнти УЄФА є статистичними показниками, що використовуються для рейтингування та визначення посіву команд у міжнародних змаганнях. Вони були запроваджені в 1979 році та розраховуються УЄФА – організацією, яка відповідає за управління футболом у Європі [31].

3.1. Правила рейтингування в УЄФА

Рейтинги клубних коефіцієнтів УЄФА базуються на результатах усіх європейських клубів у клубних змаганнях УЄФА.

Клубний коефіцієнт асоціації або національний рейтинг враховує результати всіх клубів кожної асоціації та використовується для визначення кількості місць, які асоціація отримує в майбутніх сезонах.

Рейтинг клубних коефіцієнтів враховує результати кожного клубу в клубних змаганнях УЄФА і використовується для визначення посіву клубів під час жеребкувань клубних турнірів [40, с. 112].

Коефіцієнти, на основі яких формуються рейтинги та які базуються на результатах за останні п'ять сезонів, оновлюються відразу після завершення кожного раунду матчів у клубних змаганнях УЄФА [26].

Згідно з офіційним сайтом УЄФА й відповідним посиланням рубрики “Regulations of the UEFA Champions League Annex D - Coefficient Ranking System” маємо наступні роз'яснення (переклад українською з англійської мови): “УЄФА розраховує коефіцієнт для кожного клубу та асоціації щосезону на основі результатів клубів у Лізі чемпіонів УЄФА, Лізі Європи УЄФА та Лізі конференцій УЄФА. Коефіцієнти сезонів за п'ять останніх сезонів використовуються для визначення позицій асоціацій у списку доступу (коефіцієнт асоціації) та для ранжування клубів для цілей посіву (коефіцієнт спортивного клубу). Крім того, коефіцієнти сезонів за десять останніх сезонів

використовуються для розрахунку коефіцієнтів доходів клубів виключно з метою розподілу доходів” [29].

D.1 Огляд системи

УЄФА щосезону розраховує коефіцієнт кожного клубу та асоціації на основі результатів клубів у Лізі чемпіонів УЄФА, Лізі Європи УЄФА та Лізі конференцій УЄФА.

Сезонні коефіцієнти за п'ять останніх сезонів використовуються для визначення позицій асоціацій у списку доступу (коефіцієнт асоціації) та для ранжування клубів з метою посіву (спортивний клубний коефіцієнт).

Крім того, сезонні коефіцієнти за десять останніх сезонів використовуються виключно для розрахунку клубних коефіцієнтів за доходами з метою розподілу прибутків.

D.2 Референтні періоди для рейтингів

Позиції асоціацій у списку доступу до Ліги чемпіонів УЄФА, Ліги Європи УЄФА та Ліги конференцій УЄФА 2024/25 (Додаток А) визначаються на основі п'ятирічних коефіцієнтів асоціацій, розрахованих за підсумками сезону 2022/23, тобто як сукупний підсумок сезонних коефіцієнтів асоціацій за сезони 2018/19 – 2022/23 включно [25].

П'ятирічні спортивні клубні коефіцієнти для Ліги чемпіонів УЄФА, Ліги Європи УЄФА та Ліги конференцій УЄФА 2024/25 розраховуються перед початком сезону 2024/25, на основі сезонних коефіцієнтів кожного клубу за сезони 2019/20 – 2023/24 включно.

Десятирічні клубні коефіцієнти за доходами для Ліги чемпіонів УЄФА, Ліги Європи УЄФА та Ліги конференцій УЄФА 2024/25 розраховуються перед початком сезону 2024/25, на основі сезонних коефіцієнтів кожного клубу за сезони 2014/15 – 2023/24 включно [37].

D.3 Розрахунок коефіцієнта асоціації (КА)

Сезонний коефіцієнт асоціації розраховується шляхом підсумовування очок, набраних усіма її клубами в конкретному сезоні Ліги чемпіонів УЄФА,

Ліги Європи УЄФА та Ліги конференцій УЄФА, а потім ділення загальної суми на кількість клубів цієї асоціації, які брали участь у трьох зазначених клубних змаганнях УЄФА.

Очки нараховуються таким чином:

- 2 очки за перемогу (1 очко у кваліфікаційних та плей-оф матчах);
- 1 очко за нічию (0,5 очка у кваліфікаційних та плей-оф матчах);
- 0 очок за поразку.

Якщо клуб відмовився від участі в змаганнях УЄФА, на які він кваліфікувався, або був виключений чи не допущений до змагань і не був замінений іншим клубом тієї ж асоціації, коефіцієнт асоціації розраховується шляхом ділення загальної кількості очок, набраних її клубами, на кількість клубів, яку асоціація мала право заявити відповідно до списку доступу [29].

D.4 Розрахунок спортивного коефіцієнта клубу

Сезонний коефіцієнт клубу розраховується шляхом підсумовування загальної кількості очок, які він набрав у конкретному сезоні Ліги чемпіонів УЄФА, Ліги Європи УЄФА або Ліги конференцій УЄФА відповідно до цього Додатка D до регламенту змагань для відповідного сезону.

П'ятирічний спортивний коефіцієнт клубу – це сукупна сума його сезонних коефіцієнтів за п'ятирічний період, визначений у Додатку D.2, або 20% від п'ятирічного коефіцієнта асоціації, до якої належить клуб, залежно від того, яке значення є вищим [38].

Очки, що нараховуються кожного сезону, відповідають регламенту відповідного змагання для цього сезону, тому положення Додатків D.4.1 – D.4.3 застосовуються лише до нарахування очок у сезоні 2023/24 [26].

D.4.1 Нарухування очок у Лізі чемпіонів УЄФА

Кваліфікаційний раунд і плей-оф:

Клуби, які вибувають у кваліфікаційному раунді або плей-оф Ліги чемпіонів УЄФА, отримують очки в Лізі Європи УЄФА або Лізі конференцій УЄФА (див. Додатки D.4.2 і D.4.3).

Ліговий етап і далі (окрім плей-оф раунду на вибування):

- 2 очки за перемогу;
- 1 очко за нічию;
- 0 очок за поразку.

D.4.2 Нарахування очок у Лізі Європи УЄФА

Кваліфікаційний раунд і плей-оф:

Клуби, які вибувають у кваліфікаційному раунді або плей-оф Ліги Європи УЄФА, отримують очки в Лізі конференцій УЄФА (див. Додаток D.4.3).

Ліговий етап і далі (окрім плей-оф раунду на вибування):

- 2 очки за перемогу;
- 1 очко за нічию;
- 0 очок за поразку.

Гарантований мінімум:

Клубам гарантовано мінімум 3 очки на ліговому етапі Ліги Європи УЄФА, навіть якщо фактично набрана кількість очок на цій стадії буде меншою.

Цей гарантований мінімум не додається до фактично набраних очок у ліговому етапі і не враховується при розрахунку коефіцієнта асоціації [30].

D.4.3 Нарахування очок у Лізі конференцій УЄФА

Кваліфікаційний раунд і плей-оф:

- 1 очко отримує кожен клуб, який вибув у першому кваліфікаційному раунді;
- 1,5 очка отримує кожен клуб, який вибув у другому кваліфікаційному раунді;
- 2 очки отримує кожен клуб, який вибув у третьому кваліфікаційному раунді;
- 2,5 очка отримує кожен клуб, який вибув у плей-оф раунді.

Ліговий етап і далі (окрім плей-оф раунду на вибування):

- 2 очки за перемогу;
- 1 очко за нічию;

- 0 очок за поразку.

Гарантований мінімум:

Клубам гарантовано мінімум 2,5 очка на ліговому етапі Ліги конференцій УЄФА, навіть якщо фактично набрана кількість очок на цій стадії буде меншою [30].

Цей гарантований мінімум не додається до фактично набраних очок у ліговому етапі й не враховується при розрахунку коефіцієнта асоціації.

D.5 Бонусні очки

Клуби отримують такі бонусні очки залежно від їхньої підсумкової позиції в рейтингу лігового етапу [32]:

Таблиця 3.1.1

Нарахування бонусних очок залежно від підсумкової позиції в рейтингу лігового етапу

Рейтинг лігового етапу	Ліга чемпіонів УЄФА	Ліга Європи УЄФА	Ліга конференцій УЄФА
1	12.000	6.000	4.000
2	11.750	5.750	3.750
3	11.500	5.500	3.500
4	11.250	5.250	3.250
5	11.000	5.000	3.000
6	10.750	4.750	2.750
7	10.500	4.500	2.500
8	10.250	4.250	2.250
9	10.000	4.000	2.000
10	9.750	3.750	1.875
11	9.500	3.500	1.750
12	9.250	3.250	1.625

13	9.000	3.000	1.500
14	8.750	2.750	1.375
15	8.500	2.500	1.250
16	8.250	2.250	1.125
17	8.000	2.000	1.000
18	7.750	1.750	0.875
19	7.500	1.500	0.750
20	7.250	1.250	0.625

Клуби, які виходять до 1/8 фіналу, чвертьфіналу, півфіналу або фіналу, отримують додаткові бонусні очки:

- 1,5 очка за кожен такий раунд у Лізі чемпіонів УЄФА;
- 1 очко за кожен такий раунд у Лізі Європи УЄФА;
- 0,5 очка за кожен такий раунд у Лізі конференцій УЄФА.

Ці бонусні очки також враховуються при розрахунку коефіцієнта асоціації.

D.6 Розрахунок клубного коефіцієнта за доходами

Клубний коефіцієнт за доходами розраховується за тими ж сезонними коефіцієнтами, що і спортивний клубний коефіцієнт (див. Додаток D.4), але з десятирічним, а не п'ятирічним референтним періодом, визначеним у Додатку D.2.

Десятирічний коефіцієнт за доходами для клубу – це сукупна сума його десяти сезонних коефіцієнтів за референтний період, зазначений у Додатку D.2, або 20% від відповідного десятирічного загального коефіцієнта сезонів його асоціації, залежно від того, яке значення є вищим [31].

D.7 Принципи розрахунку

- Очки за матчі нараховуються на основі підсумкових результатів, затверджених УЄФА.

- Серії післяматчевих пенальті не враховуються.
- Коефіцієнти обчислюються з точністю до тисячних і не округлюються.

Якщо формат турніру змінюється, і матчі граються у форматі одного матчу замість двоматчевих протистоянь, очки, що нараховуються відповідно до Додатків D.3, D.4.1.b, D.4.2.b та D.4.3.b, адаптуються наступним чином:

- 3 очки за перемогу в основний або додатковий час (1,5 очка у кваліфікаційних та плей-оф матчах);
- 2 очки за нічию в основний або додатковий час (1 очко у кваліфікаційних та плей-оф матчах);
- 1 очко за поразку в основний або додатковий час (0,5 очка у кваліфікаційних та плей-оф матчах).

Це не застосовується до фіналу Ліги чемпіонів УЄФА, Ліги Європи УЄФА або Ліги конференцій УЄФА [31].

D.8 Однакові коефіцієнти

Якщо два або більше клубів мають однаковий коефіцієнт, для визначення їхнього остаточного рейтингу застосовуються такі критерії, у наступному порядку:

1. Їхні коефіцієнти в найновішому сезоні, на основі якого складено рейтинг;
2. Їхні коефіцієнти в найближчому попередньому сезоні, де вони не є рівними;
3. Коефіцієнт асоціації, до якої належить клуб;
4. Їхня позиція в національному чемпіонаті в останньому сезоні.

Якщо дві або більше асоціацій мають однаковий коефіцієнт, застосовуються такі критерії, у наступному порядку:

1. Їхні коефіцієнти в найновішому сезоні, на основі якого складено рейтинг;
2. Їхні коефіцієнти в найближчому попередньому сезоні, де вони не є рівними.

D.9 Остаточні рішення

Адміністрація УЄФА ухвалює остаточні рішення щодо будь-яких питань, які не передбачені цим додатком [29].

Щодо чоловічих змагань, які розглядаються нами у кваліфікаційній роботі, існує три основні види коефіцієнтів:

Клубний коефіцієнт асоціації або національний рейтинг – це той коефіцієнт, який ранжує клуби в межах кожної національної асоціації, визначаючи кількість місць та стадію, з якої клуби починають участь у Лізі чемпіонів УЄФА та Лізі Європи УЄФА.

Рейтинг клубних коефіцієнтів використовується для рейтингування окремих клубів та їх посіву в європейських турнірах.

Подібна система коефіцієнтів застосовується й для жіночого футболу, зокрема для Жіночого чемпіонату Європи та Жіночої Ліги чемпіонів УЄФА, а також для молодіжних турнірів, таких як Чемпіонат Європи серед молодіжних команд [28].

Основна мета цих коефіцієнтів – формування офіційного рейтингу УЄФА, який є ключовим критерієм під час жеребкування кваліфікаційних та фінальних груп чемпіонату Європи. Цей рейтинг допомагає збалансувати рівень команд у відбіркових раундах, щоб забезпечити справедливу та конкурентну боротьбу. Крім того, він може впливати на розподіл місць у Лізі націй УЄФА, що додатково стимулює збірні показувати високі результати в міжнародних матчах.

Клубний коефіцієнт асоціації формуються на основі результатів усіх клубів певної країни в турнірах УЄФА – Лізі чемпіонів та Лізі Європи – за останні п'ять сезонів. Від цих рейтингів залежить кількість місць, які асоціація отримає в майбутніх клубних турнірах УЄФА.

Система нарахування очок відбувається наступним чином:

- 1) Кожен клуб отримує 2 очки за перемогу та 1 очко за нічию. Очки, здобуті в кваліфікаційних та стикових раундах, діляться навпіл;

- 2) Додаткові бонусні бали нараховуються за вихід у 1/8 фіналу, чвертьфінал, півфінал і фінал Ліги чемпіонів або за чвертьфінал, півфінал і фінал Ліги Європи – по 1 очку за кожен етап;
- 3) Командам, які потрапляють до групового етапу Ліги чемпіонів, автоматично нараховується 4 очки, а ще 4 очки додаються за вихід у плей-оф [26].

Надалі клубний коефіцієнт асоціації країни обчислюється шляхом підсумовування середнього значення поточного сезону (загальна кількість очок ділиться на кількість клубів країни, які брали участь у турнірах) та результатів попередніх чотирьох сезонів [30].

У разі, якщо дві асоціації мають однаковий коефіцієнт, вище місце займає та країна, чий коефіцієнт за останній сезон є вищим [33].

Клубний коефіцієнт асоціації УЄФА має кілька важливих аспектів впливу в європейському футболі. Основні напрямки, на які він може впливати коефіцієнт це:

- 1) Кількість місць для клубів у європейських турнірах: коефіцієнт країни безпосередньо визначає кількість місць, які надаються її клубам у Лізі чемпіонів та Лізі Європи УЄФА. Чим вищий коефіцієнт, тим більше команд з цієї країни може потрапити в основні етапи цих змагань;
- 2) Країни з високими коефіцієнтами мають більше місць для своїх клубів у цих турнірах, що підвищує шанси на успіх і можливість заробити більше очок для асоціації;
- 3) Коефіцієнт країни також впливає на посів своїх клубів у кваліфікаційних раундах Ліги чемпіонів та Ліги Європи. Клуби з країн з вищим коефіцієнтом отримують вигідніші місця в жеребкуванні, що дає їм менше шансів на раннє вибування з турнірів;
- 4) Вищий коефіцієнт країни може допомогти її національним збірним потрапити в більш вигідні кваліфікаційні групи для чемпіонатів Європи

або світу. Це відбувається через автоматичне присвоєння високих місць на основі національних коефіцієнтів;

- 5) Коефіцієнт асоціації також визначає розподіл команд за лігами в Лізі націй УЄФА. Країни з вищими коефіцієнтами потрапляють до більш престижних ліг, що дає їм можливість зіграти з сильнішими суперниками та заробляти більше очок [28].

Також існують деякі фінансові бонуси від асоціації УЄФА, які, наприклад, отримують країни з високим коефіцієнтом, через результати своїх клубів, оскільки вони можуть отримувати додаткові фінансові бонуси від УЄФА. Таким чином, їхні клуби можуть досягти кращих результатів у європейських турнірах, що в подальшому може призвести до значних фінансових виграшів для асоціації та клубів [37].

Також варто зазначити, що країни з високим коефіцієнтом отримують більше уваги від спонсорів, ЗМІ та фанатів. Це підвищує імідж національної асоціації, а також залучає додаткові інвестиції та спонсорські контракти.

Відповідно, клубний коефіцієнт асоціації УЄФА для будь-якої країни є важливим фактором у визначенні позицій на міжнародній арені для національних команд та клубів, і він має значний вплив на розвиток футболу в країні.

З огляду на останні тенденції у футболі, УЄФА презентували оновлену систему підрахунку коефіцієнтів клубам у європейських турнірах. Вона почне діяти з початку сезону 2025/2026, тобто впливатиме на рейтинг і початок відповідного сезону.

Згідно з оновленнями на груповому етапі Ліги чемпіонів команди отримуватимуть:

- 2 очки за перемогу;
- 1 очко за нічию;
- 0 очок за поразку.

У Лізі Європи:

- 2 очки за перемогу;
- 1 очко за нічию;
- 0 очок за поразку.

У Лізі конференцій:

- 2 очки за перемогу;
- 1 очко за нічию;
- 0 очок за поразку [27].

Окрім цього, кожен клуб гарантовано отримає мінімум 2,5 очка за виступи на груповому етапі будь-якого турніру УЄФА, навіть якщо фактично набрана кількість балів буде меншою. Однак цей мінімум не додається до загального підрахунку очок та не враховується при розрахунку коефіцієнтів для футбольних асоціацій.

Також УЄФА запроваджує бонусні очки для команд залежно від їхнього місця у турнірній таблиці після групового етапу ЛЧ, ЛЄ та ЛК. Чим більш престижним є турнір, тим більше балів отримує команда. Після завершення групового етапу клуби, які вийдуть до наступного раунду, отримають додаткові бали:

- у Лізі чемпіонів – 1,5 очка;
- у Лізі Європи – 1 очко;
- у Лізі конференцій – 0,5 очка.

Ці бонусні бали нараховуватимуться на всіх стадіях плей-оф [27].

Система коефіцієнтів УЄФА є комплексним багаторівневим інструментом оцінювання результативності клубів та національних асоціацій, що безпосередньо впливає на їхню конкурентоспроможність на європейській арені. Національний коефіцієнт (коефіцієнт асоціації) визначає кількість місць і стартові раунди участі клубів країни в єврокубках, а також опосередковано впливає на спортивний та економічний розвиток футбольної інфраструктури. Клубний коефіцієнт, у свою чергу, ранжує окремі команди для посіву під час жеребкувань та забезпечує диференціацію умов участі клубів у Лізі чемпіонів,

Лізі Європи та Лізі конференцій. Система нарахування очок та бонусів, заснована на результатах за п'ятирічний або десятирічний період, формує рейтинги, які визначають стратегічні позиції асоціацій і клубів, впливаючи на спортивні, фінансові й репутаційні аспекти їхнього функціонування в європейському футболі. Оновлення УЄФА, що набувають чинності з сезону 2025/2026, спрямовані на підвищення прозорості, уніфікації та збалансованості системи, що посилить значущість кожного результату та посилить конкуренцію між клубами та асоціаціями.

3.2. Аналіз результатів виступів українських футбольних клубів в УЄФА 2014 - 2025 рр.

Нами були проаналізовані результати виступів українських футбольних клубів в УЄФА (Ліга чемпіонів УЄФА, Ліга Європи УЄФА та Ліга конференцій УЄФА) упродовж десяти сезонів. В якості критерію оцінки було обрано коефіцієнт асоціації (КА), як показник національного рейтингу України. Дані представлені в табл. 3.2.1

Таблиця 3.2.1

Результати українських футбольних професійних клубів в УЄФА (Ліга чемпіонів УЄФА, Ліга Європи УЄФА та Ліга конференцій УЄФА)

Сезон	Місце в табл. коеф. на початок сезону	Коеф. на початок сезону	Результати українських футбольних команд в УЄФА	Місце в таблиці коеф. у кінці сезону	Коеф. в кінці сезону
2014/2015	9	40,966	Шахтар – 1/8 ЛЧ Динамо 1/4 ЛЄ Дніпро – фінал ЛЄ Металіст – ГЕ ЛЄ	8	45,166
2015/2016	8	45,166	Шахтар – 1/2 ЛЄ Динамо – 1/8 ЛЧ	8	44,883
2016/2017	8	44,883	Шахтар – 1/16 ЛЄ Динамо – ГЕ ЛЧ Зоря (Луганськ) – ГЕ ЛЄ	8	42,633
2017/2018	8	42,633	Шахтар – 1/8 ЛЧ Динамо 1/8 ЛЄ Зоря – ГЕ ЛЄ	8	41,133

2018/2019	8	41,133	Шахтар – GE ЛЧ, 1/16 ЛЄ Динамо – 1/16 ЛЄ Ворскла – GE ЛЄ	9	38,9
2019/2020	9	38,9	Шахтар – GE ЛЧ, 1/2 ЛЄ Динамо – GE ЛЄ Олександрія – GE ЛЄ	9	36,1
2020/2021	9	36,1	Шахтар – GE ЛЧ, 1/8 ЛЄ Динамо – GE ЛЧ, 1/8 ЛЄ Зоря – GE ЛЄ	12	33,1
2021/2022	12	33,1	Шахтар – GE ЛЧ Динамо – GE ЛЧ Зоря – GE ЛЄ Ворскла – кв.раунд ЛК Колос – квал.раунд ЛК	12	31,8
2022/2023	12	31,8	Шахтар – GE ЛЧ, 1/8 ЛЄ Динамо – GE ЛЄ Дніпро-1 – 1/16 ЛК Зоря – квал.раунд ЛК Ворскла – 2-ий квал. раунд ЛК	14	29,5
2023/2024	14	29,5	Шахтар – GE ЛЧ, плей-офф ЛЄ Динамо – плей-офф ЛК Зоря – GE ЛК Дніпро-1 – плей-офф ЛК Ворскла – 2-ий квал. раунд ЛК	18	28,0
2024/2025	18	28,0	Шахтар – GE ЛЧ Динамо – 3-ій квал. раунд ЛЄ Кривбас – 3-ій квал. раунд ЛЄ Дніпро-1 – 2-ий квал. раунд ЛК Полісся (Житомир) – 2-ий квал.раунд ЛК	23	24,4

На рисунку 3.2.1. показано зміни коефіцієнта асоціації (КА) УЄФА для Української асоціації футболу (УАФ) за період 2014-2025 рр.

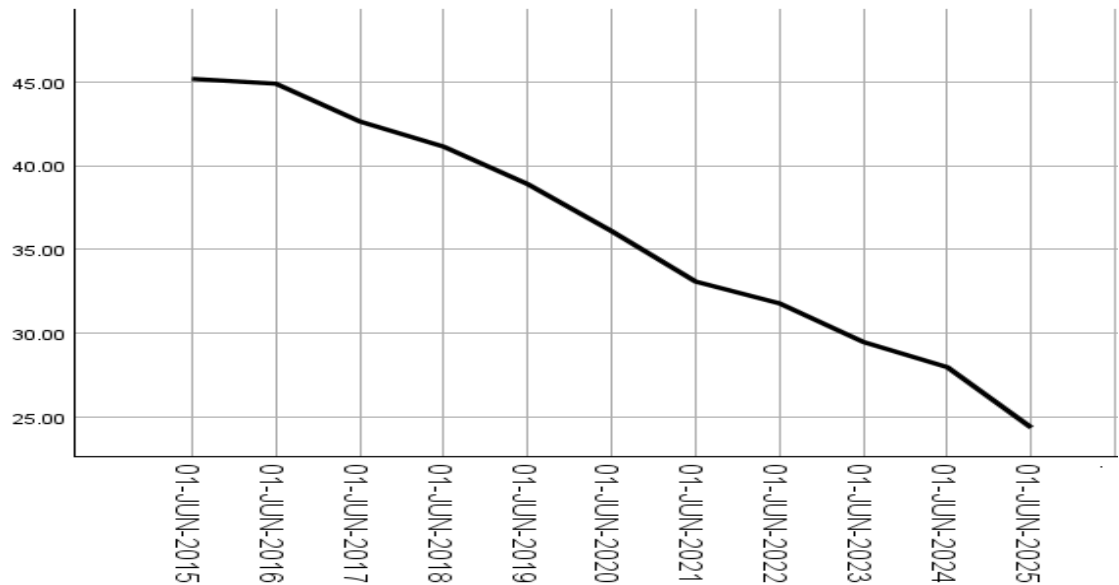

Рис. 3.2.1 Коефіцієнт асоціації (КА) УЄФА для Української асоціації футболу за період 2014-2025 рр.

Найуспішнішими для українських футбольних клубів у системі рейтингування УЄФА стали сезони 2014/2015 та 2015/2016 років. У сезоні 2014/2015 Україна досягла коефіцієнта 45,166 і посіла 8-ме місце в таблиці УЄФА. Цього року «Дніпро» вийшов до фіналу Ліги Європи, «Динамо» – до чвертьфіналу, а «Шахтар» – до 1/8 фіналу Ліги чемпіонів. Наступного сезону, 2015/2016, «Шахтар» дійшов до півфіналу Ліги Європи, а «Динамо» – до 1/8 фіналу Ліги чемпіонів, що дозволило зберегти високий коефіцієнт 44,883 та позицію серед провідних асоціацій континенту.

Також з огляду на отримані дані, сформовані в таблиці 3.2.1, найвищий результат і відповідна висока позиція в турнірній таблиці спостерігається впродовж 4 сезонів з 2014/2015 до сезону 2018/2019, оскільки Україна була в першій десятці з коефіцієнтом, який коливався від 40,966 до 42,633. Однак подальші сезони засвідчили поступове зниження показників, що було зумовлено об'єктивними зовнішніми чинниками. Зокрема, військові дії на сході України з 2014 року, додатково пандемія COVID-19 (2020–2021 рр.) негативно вплинула на підготовку команд, графік змагань і фінансову стабільність клубів, що в сукупності позначилося на їхніх результатах у турнірах УЄФА. Надалі

повномасштабна війна з 2022 року ускладнила участь українських клубів у європейських клубних турнірах, що призвело у подальшому до скорочення домашніх матчів на власній території.

Як ми зазначили, у сезонах 2018/2019, 2019/2020, 2020/2021 почався спад у показниках коефіцієнта й щаблів таблиці через вплив ковіду та постковідного періоду. Наприкінці сезону 2020/2021 коефіцієнт України складав 33,1, а місце в турнірній таблиці - 12.

Крім того, важливим чинником спаду стали структурні зміни, запроваджені УЄФА у форматі єврокубкових змагань. Починаючи з сезону 2021/2022, було створено третій турнір – Лігу конференцій УЄФА, а також переглянуто систему розподілу місць між національними асоціаціями та кваліфікаційні етапи Ліги чемпіонів і Ліги Європи. Ці нововведення безпосередньо вплинули на результати виступів українських клубів, оскільки ускладнили шлях до групових етапів і зменшили кількість представників України в основних стадіях турнірів.

Найнижчі показники у рейтингу УЄФА для України спостерігаються впродовж останніх сезонів – із 2021/2022 до 2024/2025. Протягом цього періоду відбулося істотне зниження як коефіцієнта, так і місця в загальному заліку: із 12-го місця (33,1 бала) у сезоні 2021/2022 до 23-го місця (24,4 бала) у сезоні 2024/2025. Така тенденція демонструє поступову втрату позицій у європейському клубному футболі, що може бути наслідком зовнішніх чинників: військових дій, зниження фінансової стабільності клубів і обмеження участі команд у міжнародних турнірах.

Аналіз останніх сезонів (2021/2022 – 2024/2025 рр.) свідчить про помітне послаблення позицій українських клубів у європейських турнірах. У цей період лише ФК «Шахтар» зберіг стабільну присутність на групових етапах Ліги чемпіонів, тоді як інші представники України – «Динамо», «Зоря», «Дніпро-1», «Ворскла», «Кривбас» і «Полісся» – завершували виступи переважно на кваліфікаційних стадіях або в ранніх раундах турнірів. Жодна з команд не змогла

досягти стадії плей-офф у Лізі чемпіонів чи Лізі Європи, а результати в Лізі конференцій залишалися нижчими за очікувані. Така динаміка зумовила поступове падіння національного коефіцієнта – від 33,1 бала у сезоні 2021/2022 до 24,4 бала у сезоні 2024/2025 – і переміщення України з 12-го на 23-тє місце в рейтингу УЄФА.

Результати аналізу динаміки виступів українських клубів у турнірах УЄФА упродовж 2014–2025 рр. підтверджують чітко окреслену еволюційну тенденцію: від фази стабільно високої результативності та входження України до топ-10 європейського рейтингу (2014/2015–2018/2019 рр.) до поступового зниження коефіцієнтів і втрати позицій після 2020 року. Ймовірними чинниками погіршення показників стали пандемія COVID-19 та наслідки повномасштабної війни, які обмежили можливості для якісної підготовки й участі в європейських турнірах. Сучасний етап розвитку характеризується переважною концентрацією українських клубів на кваліфікаційних раундах, що сигналізує про потребу впровадження системних антикризових заходів. Це обумовлює необхідність формування довгострокової стратегії на рівні профільних інституцій і клубів, спрямованої на модернізацію інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності команд та розвиток кадрового потенціалу.

3.3. Прогнозування значень коефіцієнта асоціації (КА) УЄФА для Української асоціації футболу до 2030 р.

Регресійний аналіз – це статистичний метод дослідження взаємозв'язку між однією залежною змінною та однією або кількома незалежними (факторними) змінними. Він дозволяє не лише виявити характер взаємозв'язку, а й побудувати математичну модель для прогнозування значень залежної змінної.

Основна ідея регресійного аналізу полягає у знаходженні функції $y = f(x)$, що найкраще описує залежність між змінними:

$$y = f(x_1, x_2, \dots, x_n) + \varepsilon$$

де:

- y - залежна змінна,
- $x_1, x_2, \dots, x_n$ - незалежні змінні (фактори),
- ε - випадкова похибка (невраховані фактори).

Якість моделей перевіряємо за допомогою коефіцієнта детермінації R^2 та статистичної значущості параметрів.

Коефіцієнт детермінації – це статистична міра, яка показує, наскільки добре регресійна модель пояснює варіацію залежної змінної. Він відображає, яка частка дисперсії залежної змінної пояснюється незалежними змінними у моделі. Коефіцієнт детермінації приймає значення в діапазоні:

$$0 \leq R^2 \leq 1$$

$R^2 = 0$ - модель не пояснює варіацію залежної змінної (абсолютно випадковий прогноз).

$R^2 = 1$ - модель ідеально пояснює варіацію залежної змінної (усі точки лежать на лінії регресії). Отже, чим ближче коефіцієнт детермінації до 1, тим краща модель.

Таблиця 3.3.1

Значення коефіцієнтів детермінації

Значення коефіцієнта детермінації	Інтерпретація
0 - 0,3	Дуже слабе пояснення даних (модель погана)
0,3 - 0,5	Слабка модель, але може бути корисною
0,5 - 0,7	Середня точність моделі, можна використовувати
0,7 - 0,9	Добра модель, добре пояснює залежність
0,9 - 1	Дуже точна модель

Лінійна регресія є одним із найпростіших методів прогнозування, що використовується для виявлення лінійного взаємозв'язку між залежною змінною

у та незалежною змінною x . Загальне рівняння лінійної регресійної моделі має вигляд:

$$y = ax + b$$

де:

- y – прогнозоване значення залежної змінної,
- x – незалежна змінна,
- a – коефіцієнт регресії (нахил прямої, що вказує на зміну y при зміні x на одиницю),
- b – вільний член (значення y при $x=0$).

Для знаходження параметрів a та b використовують метод найменших квадратів, що мінімізує суму квадратів відхилень фактичних значень від прогнозованих:

$$\min \sum (y_i - (ax_i + b))^2$$

Лінійна регресія є ефективним методом прогнозування, якщо зміна залежної змінної відбувається приблизно рівномірно.

У випадку, коли залежна змінна зростає або спадає за експоненціальним законом, застосовується експоненціальна регресія. Її загальне рівняння має вигляд:

$$y = be^{ax}$$

де:

- y – прогнозоване значення залежної змінної,
- b – початкове значення залежної змінної,
- e – основа натурального логарифма (≈ 2.718),
- a – коефіцієнт швидкості зростання або спаду,
- x – незалежна змінна.

Експоненційна регресія є доцільною для опису процесів, що характеризуються прискореним зростанням або спадом.

Для проведення якісного прогнозування значень КА УЄФА для УАФ використовуємо регресійний аналіз у програмному середовищі IBM SPSS Statistics 29.0

На підставі даних представлених в табл. 3.2.1. КА УЄФА для УАФ (2014-2025) ми розраховуємо регресійну модель лінійну та експоненційну.

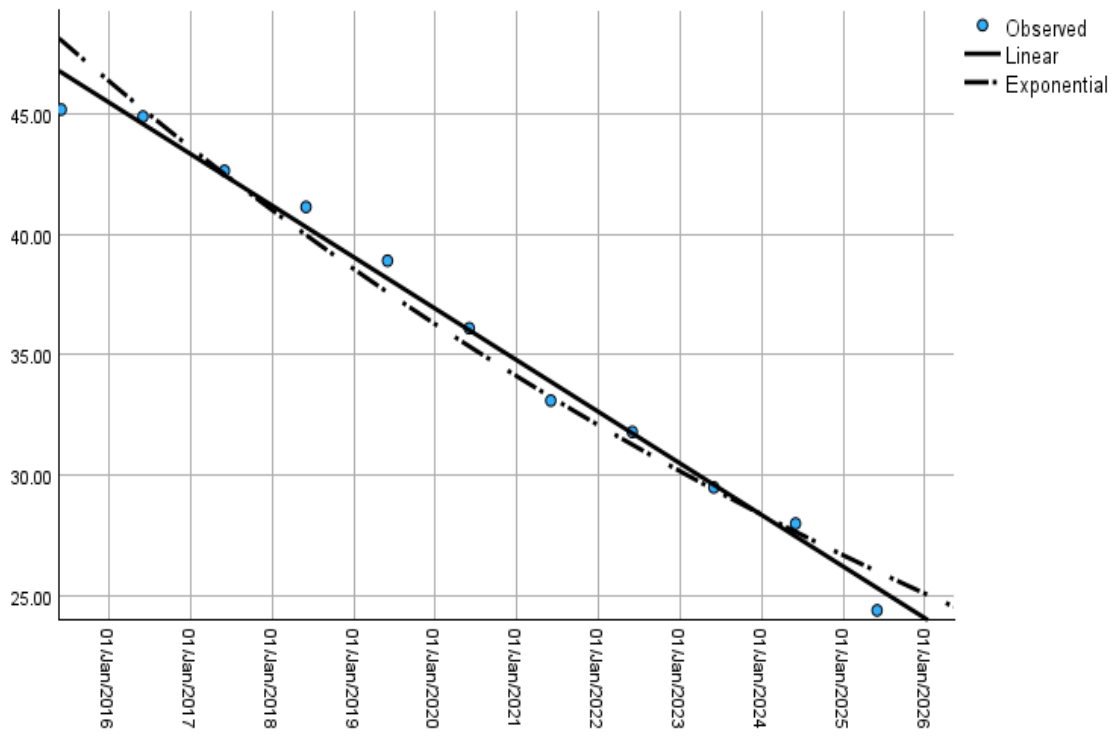

Рис. 3.3.1 регресійна модель для КА УЄФА для УАФ (2014-2025)
лінійна та експоненційна

В таблицях 3.3.2-3.3.3 представлені оцінка якості та параметрів лінійної та експоненціальної моделей КА УЄФА для УАФ (2014-2025)

Таблиця 3.3.2

Оцінка якості лінійної та експоненціальної моделей КА УЄФА для УАФ (2014-2025)

Модель	R^2	F	k_1	k_2	P
--------	-------	---	-------	-------	---

Лінійна	0,99	822,76	1	9	<0,01
Експоненціальна	0,97	343,89	1	9	<0,01

F - Значення критерію Фішера – тест на значущість моделі.

Таблиця 3.3.3

**Оцінка параметрів лінійної та експоненціальної моделей для КА
УЄФА для УАФ (2014-2025)**

Модель	Вільний член (b)	Коеф. регресії (a)
Лінійна	971,72	$-6,776 \cdot 10^{-8}$
Експоненціальна	$1,601 \cdot 10^{13}$	$-1,944 \cdot 10^{-9}$

Рівняння лінійної регресії

$$Y = 971,72 + (-6,776 \cdot 10^{-8}) \cdot X,$$

Y - значення залежної змінної (значення коефіцієнта)

X - значення незалежної змінної (рік)

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,99$ вказує на те, що модель є дуже точною. Модель є статистично значуща, так як критерій Фішера $F = 822,76$ (при рівні статистичної значущості $P < 0,01$)

Рівняння експоненціальної моделі

$$Y = (1,601 \cdot 10^{13}) \cdot e^{-1,944 \cdot 10^{-9} \cdot X}$$

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,97$ вказує на те, що модель є дуже точною. Модель є статистично значуща, так як критерій Фішера $F = 343,89$ (при рівні статистичної значущості $P < 0,01$)

Тож обидві моделі (лінійна та експоненціальна) добре описують дані, оскільки мають високе значення коефіцієнта детермінації R^2 , яке наближується

до 1, та статистично значущі, так як критерій Фішера достатньо великий (822,76 - для лінійної моделі; 343,89 - для експоненціальної) при рівні статистичної значущості $P < 0,01$. Але лінійна модель краща, оскільки її $R^2 = 0,99$ вищий за експоненційну модель ($R^2 = 0,97$). В обох моделях коефіцієнт регресії (а) від'ємний, що означає зменшення залежної змінної (значення КА) при збільшенні незалежної (рік).

Для прогнозування зміни КА УЄФА для УАФ на 2026-2030 рр. використовуємо рівняння лінійної регресії

$$Y = 971,72 + (-6,776 \cdot 10^{-8}) \cdot X,$$

Y - значення залежної змінної (значення коефіцієнта)

X - значення незалежної змінної (рік)

Таблиця 3.3.4

Статистичні показники, які оцінюють якість прогностичної моделі

Fit Statistic	Mean	SE	Min	Max	5	10	25	50	75	90	95
Stationary R-squared	0.711	0.711	0.711	0.711	0.711	0.711	0.711	0.711	0.711	0.711	0.711
R-squared	0.987	0.987	0.987	0.987	0.987	0.987	0.987	0.987	0.987	0.987	0.987
RMSE	0.850	0.850	0.850	0.850	0.850	0.850	0.850	0.850	0.850	0.850	0.850
MAPE	1.780	1.780	1.780	1.780	1.780	1.780	1.780	1.780	1.780	1.780	1.780
MaxAPE	4.169	4.169	4.169	4.169	4.169	4.169	4.169	4.169	4.169	4.169	4.169
MAE	0.632	0.632	0.632	0.632	0.632	0.632	0.632	0.632	0.632	0.632	0.632
MaxAE	1.539	1.539	1.539	1.539	1.539	1.539	1.539	1.539	1.539	1.539	1.539
Normalized BIC	0.110	0.110	0.110	0.110	0.110	0.110	0.110	0.110	0.110	0.110	0.110

Основні метрики

Stationary R-squared – модифікований коефіцієнт детермінації (R^2), який оцінює, наскільки добре модель пояснює зміну ряду після приведення його до стаціонарного стану (зняття тренду та сезонності).

R-squared – класичний коефіцієнт детермінації для оцінки точності моделі.

RMSE (Root Mean Squared Error) – середньоквадратична похибка, що показує середню різницю між фактичними та прогнозованими значеннями.

MAPE (Mean Absolute Percentage Error) – середня абсолютна відносна помилка у відсотках.

MaxAPE (Maximum Absolute Percentage Error) – максимальне абсолютне відхилення у відсотках.

MAE (Mean Absolute Error) – середня абсолютна помилка прогнозу. Менше значення означає кращу точність.

MaxAE (Maximum Absolute Error) – максимальне абсолютне відхилення між фактичним та прогнозованим значенням.

Normalized BIC – нормалізований байєсівський інформаційний критерій (BIC), який оцінює баланс між точністю та складністю моделі. Менше значення свідчить про краще узгодження моделі без надмірного ускладнення.

Прогностична модель має високу точність, оскільки $R^2=0,987$ свідчить про майже ідеальне пояснення залежності. Помилки прогнозу досить малі, що підтверджують RMSE (0,850), MAE (0,632) та MAPE (1,78%). MaxAPE (4,169%) та MaxAE (1,539) вказують на найбільші відхилення, які є прийнятними для більшості застосувань. Низьке значення Normalized BIC (0,110) означає, що модель не є надто складною, але добре підходить для прогнозування. Отже, прогностична модель добре підібрана та має високу прогнозну точність, що підтверджується всіма метриками.

В таблиці перцентилі показують, як змінюються статистичні метрики (RMSE, MAPE, MAE тощо) для різних частин розподілу даних.

- Якщо значення однакові для всіх перцентилів, це означає, що модель стабільна і працює однаково добре для всіх значень.
- Якщо значення змінюються від 5-го до 95-го перцентиля, це свідчить про варіативність точності моделі у різних діапазонах даних.

Точність прогностичної моделі стабільна по всьому діапазону значень.

Прогнозовані значення коефіцієнтів асоціації УЄФА для Української асоціації футболу на 2026-2030 рр. представлені в таблиці 3.3.5

Таблиця 3.3.5

Прогнозовані значення коефіцієнтів асоціації УЄФА для Української асоціації футболу на 2026-2030 рр.

	2026	2027	2028	2029	2030
Прогноз	23,08	20,95	18,81	16,67	14,53
Найвище відхилення від прогнозованого	25,01	22,9	20,8	18,69	16,59
Найнижче відхилення від прогнозованого	21,16	18,99	16,82	14,65	12,47

Графічне зображення чинних та прогнозованих значень коефіцієнтів асоціації УЄФА для Української асоціації футболу на 2026-2030 рр. представлені на рисунку 3.3.2

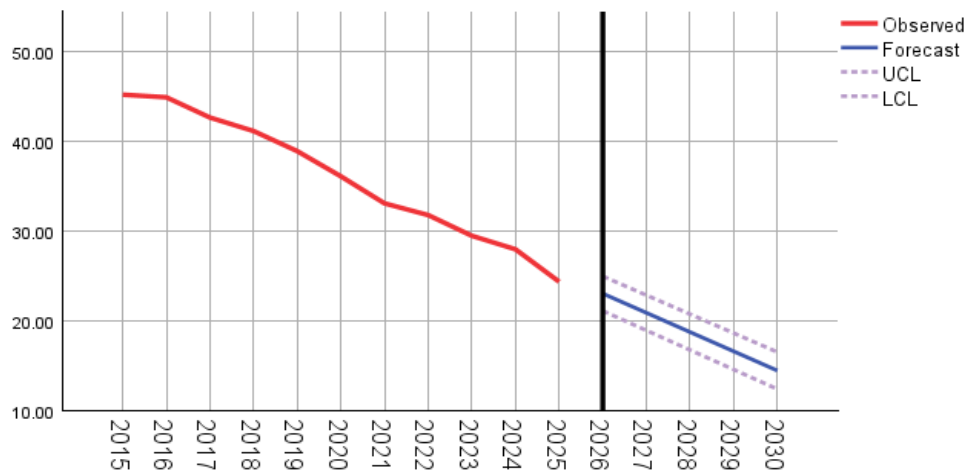

Рис. 3.3.2 Чинні та прогнозовані значення коефіцієнтів асоціації УЄФА для Української асоціації футболу на 2026-2030 рр.

За допомогою регресійного аналізу було розраховано прогностичну модель коефіцієнтів асоціації УЄФА для Української асоціації футболу на 2026-2030 рр. Прогностична модель має високу точність, оскільки $R^2=0,987$ свідчить про майже ідеальне пояснення залежності. Помилки прогнозу досить малі, що підтверджують RMSE (0,850), MAE (0,632) та MAPE (1,78%). MaxAPE (4,169%) та MaxAE (1,539) вказують на найбільші відхилення, які є прийнятними. Низьке значення Normalized BIC (0,110) означає, що модель не є надто складною, але добре підходить для прогнозування. За даними прогнозу, КА УЄФА для УАФ упродовж наступних п'яти років, буде поступово знижуватись і у 2030 році значення КА=14,53 (що на 60% нижче, ніж КА у сезоні 2024/2025), що призведе до зниження рейтингу УАФ у УЄФА.

Висновки до розділу 3

Система коефіцієнтів УЄФА є комплексним багаторівневим інструментом оцінювання результативності клубів та національних асоціацій, що безпосередньо впливає на їхню конкурентоспроможність на європейській арені. Національний коефіцієнт (коефіцієнт асоціації) визначає кількість місць і стартові раунди участі клубів країни в європейських турнірах, а також опосередковано впливає на спортивний та економічний розвиток футбольної інфраструктури. Клубний коефіцієнт, у свою чергу, ранжує окремі команди для посіву під час жеребкувань та забезпечує диференціацію умов участі клубів у Лізі чемпіонів, Лізі Європи та Лізі конференцій.

Система нарахування очок та бонусів, заснована на результатах за п'ятирічний або десятирічний період, формує рейтинги, які визначають стратегічні позиції асоціацій і клубів, впливаючи на спортивні, фінансові й репутаційні аспекти їхнього функціонування в європейському футболі. Оновлення УЄФА, що набувають чинності з сезону 2025/2026, спрямовані на підвищення прозорості, уніфікації та збалансованості системи, що посилює значущість кожного результату та посилює конкуренцію між клубами та асоціаціями.

Аналіз динаміки виступів українських клубів у турнірах УЄФА упродовж 2014–2025 рр. підтверджує чітко окреслену еволюційну тенденцію: від фази стабільно високої результативності та входження України до топ-10 європейського рейтингу (2014-2015 – 2018-2019 рр.) до поступового зниження коефіцієнтів і втрати позицій після 2020 року. Ймовірними чинниками погіршення показників стали пандемія COVID-19 та наслідки повномасштабної війни, які обмежили можливості для якісної підготовки й участі в європейських турнірах.

Сучасний етап розвитку характеризується переважною концентрацією українських клубів на кваліфікаційних раундах, що сигналізує про потребу впровадження системних антикризових заходів. Це обумовлює необхідність формування довгострокової стратегії на рівні профільних інституцій і клубів, спрямованої на модернізацію інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності команд та розвиток кадрового потенціалу.

За допомогою регресійного аналізу було розраховано прогностичну модель коефіцієнтів асоціації УЄФА для Української асоціації футболу на 2026–2030 рр. Прогностична модель має високу точність, оскільки $R^2=0,987$ свідчить про майже ідеальне пояснення залежності. Помилки прогнозу досить малі, що підтверджують RMSE (0,850), MAE (0,632) та MAPE (1,78%). МахAPE (4,169%) та МахAE (1,539) вказують на найбільші відхилення, які є прийнятними. Низьке значення Normalized BIC (0,110) означає, що модель не є надто складною, але добре підходить для прогнозування.

За даними прогнозу, КА УЄФА для УАФ упродовж наступних п'яти років, буде поступово знижуватись і у 2030 році значення КА=14,53 (що на 60% нижче, ніж КА у сезоні 2024-2025), що призведе до зниження рейтингу УАФ в УЄФА.

ВИСНОВКИ

1. У результаті аналізу наукових джерел і нормативних документів визначено основні етапи становлення та розвитку професійного футболу в Україні – від створення Федерації футболу України до сучасної діяльності Української асоціації футболу. Формування національного чемпіонату сприяло розвитку клубів, модернізації інфраструктури та подальшій участі українських футбольних клубів у європейських турнірах. Разом із тим, політичні та економічні фактори (зокрема пандемія COVID-19, війна з 2014 року та повномасштабне вторгнення 2022 року) суттєво вплинули на фінансову стабільність клубів і результати їхніх виступів.

2. Система коефіцієнтів УЄФА є комплексним багаторівневим інструментом оцінювання результативності клубів та національних асоціацій, що безпосередньо впливає на їхню конкурентоспроможність на європейській арені. Національний коефіцієнт (коефіцієнт асоціації) визначає кількість місць і стартові раунди участі клубів країни в єврокубках, а також опосередковано впливає на спортивний та економічний розвиток футбольної інфраструктури. Клубний коефіцієнт, у свою чергу, ранжує окремі команди для посіву під час жеребкувань та забезпечує диференціацію умов участі клубів у Лізі чемпіонів, Лізі Європи та Лізі конференцій. Система нарахування очок та бонусів, заснована на результатах за п'ятирічний або десятирічний період, формує рейтинги, які визначають стратегічні позиції асоціацій і клубів, впливаючи на спортивні, фінансові й репутаційні аспекти їхнього функціонування в європейському футболі. Оновлення УЄФА, що набувають чинності з сезону 2025/2026, спрямовані на підвищення прозорості, уніфікації та збалансованості системи, що посилять значущість кожного результату та посилять конкуренцію між клубами та асоціаціями.

3. Аналіз динаміки виступів українських клубів у турнірах УЄФА упродовж 2014–2025 рр. підтверджує чітко окреслену еволюційну тенденцію: від фази стабільно високої результативності та входження України до топ-10 європейського рейтингу (2014-2015 – 2018-2019 рр.) до поступового зниження коефіцієнтів і

втрати позицій після 2020 року. Ймовірними чинниками погіршення показників стали пандемія COVID-19 та наслідки повномасштабної війни, які обмежили можливості для якісної підготовки й участі в європейських турнірах. Сучасний етап розвитку характеризується переважною концентрацією українських клубів на кваліфікаційних раундах, що сигналізує про потребу впровадження системних антикризових заходів. Це обумовлює необхідність формування довгострокової стратегії на рівні профільних інституцій і клубів, спрямованої на модернізацію інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності команд та розвиток кадрового потенціалу.

4. За допомогою регресійного аналізу було розраховано прогностичну модель коефіцієнтів асоціації УЄФА для Української асоціації футболу на 2026-2030 рр. Прогностична модель має високу точність, оскільки $R^2=0,987$ свідчить про майже ідеальне пояснення залежності. Помилки прогнозу досить малі, що підтверджують RMSE (0,850), MAE (0,632) та MAPE (1,78%). МахAPE (4,169%) та МахAE (1,539) вказують на найбільші відхилення, які є прийнятними. Низьке значення Normalized BIC (0,110) означає, що модель не є надто складною, але добре підходить для прогнозування. За даними прогнозу, КА УЄФА для УАФ упродовж наступних п'яти років, буде поступово знижуватись і у 2030 році значення КА=14,53 (що на 60% нижче, ніж КА у сезоні 2024-2025), що призведе до зниження рейтингу УАФ у УЄФА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Футбол: історія розвитку, правила гри, методика навчання* / С. В. Овчаренко, В. В. Матяш, Д. О. Соловей, А. В. Яковенко. – Дніпро: Інновація, 2017. – 150 с.
2. Коломієць А. Ф. *Київський футбол на межі часів. Люди, події, факти*. Т. 2 (1961–1991). – К.: А-ДЕПТ, 2010. – 624 с.
3. Зубалій М. Д., Жукотинський К. К. Історія розвитку футболу в незалежній Україні // *До 120-річчя українського футболу*. – УДК 371.72.
4. Чернявська Т. С. Історія розвитку українського футболу // *ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XX Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених* (м. Київ, 1–3 квітня 2020 р.): у 2 т. – Т. 2 / ред. кол.: В. М. Ісаєнко та ін. – К.: НАУ, 2020. – С. 349–351.
5. Марищук В. *Історія футболу. Том 1* [Електронний ресурс]. – 2022. – 199 с. – Режим доступу: <https://www.scribd.com/document/607236877/Історія-Футболу-Том-1> (дата звернення: 17.12.2024).
6. Мелех Р. Б. Початок літопису українського футболу // *Футбол в Україні. Витоки, традиції, перспективи: матеріали наук. конф., присвяченої 110-річчю українського футболу*. – Львів; Київ: Технічний комітет Федерації футболу України, 2004. – С. 21–25.
7. Офіційний сайт Федерації футболу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ffu.org.ua/> (дата звернення: 17.12.2024).
8. Українська асоціація футболу. – Режим доступу: <https://uaf.ua/> (дата звернення: 17.12.2024).
9. Птухін С. Ю., Попов О. Є., Бондар А. С. Менеджмент футбольного клубу «Металіст 1925» // *Харківська державна академія фізичної культури*. – 2020. – 6 с.

10. Сливченко О. Доходи від УЄФА критично важливі для клубів, особливо з України [Електронний ресурс] // *1927.kiev.ua*. – 2023. – Режим доступу: <https://1927.kiev.ua/news/124134-dohodi-vid-uefa-kriticno-vazlivi-dla-klubiv-osoblivo-z-ukraini> (дата звернення: 20.01.2025).
11. Наумчук В. ЄВРО-2012: історія українського футболу в контексті європейського виміру // *Україна в системі міжнародних відносин: зб. наук. праць*. – 2012. – С. 99–105.
12. *WorldCup-History* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldcup-history.com/> (дата звернення: 20.01.2025).
13. *UEFA Europa League* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uefa.com/uefaeuropaleague/index.html> (дата звернення: 20.01.2025).
14. *Ukrainian Premier League* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://upl.ua/ua> (дата звернення: 07.11.2021).
15. Українська Прем'єр-Ліга. *Регламент сезону 2024/25* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://upl.ua/uploads/2501/ui2eo8kKVUrQwPhgi_TEcBXJ1fX3ad2u.pdf (дата звернення: 20.01.2025).
16. Професійна футбольна ліга України. *Регламент Всеукраїнських змагань з футболу серед команд клубів ПФЛ сезону 2024/25* [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: https://pfl.ua/upload/docs/2024/66b3a6ad70870_reglament_2024-25.pdf (дата звернення: 20.01.2025).
17. Федерація футболу України. *Регламент Кубка України з футболу 2024/25* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uaf.ua/files/Кубок-України-24-25/Reglament-Ukraine-Cup-24-25.pdf> (дата звернення: 20.01.2025).
18. Українська асоціація футболу. *Регламент Кубка України з футболу* [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://uaf.ua/files/Кубок-України-24-25/Reglament-Ukraine-Cup-24-25.pdf> (дата звернення: 20.01.2025).

19. Сажко О. Чим має займатися УАФ для розвитку футболу: напрямки роботи, філософія, принципи [Електронний ресурс] // *Tribuna*. – Режим доступу: <https://ua.tribuna.com/blogs/pass/3071820-chym-maye-zajmatysya-uaf-dlya-rozvytku-futbolu-napryamky-robot/> (дата звернення: 26.01.2025).
20. *Статут Української асоціації футболу*: затв. XII Конгресом ГС «Українська асоціація футболу» 07.06.2021 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uaf.ua/files/biblioteka/Статут-УАФ.pdf> (дата звернення: 26.01.2025).
21. *UEFA PLAYMAKERS – у Гоці* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uaf.ua/article/53240> (дата звернення: 26.01.2025).
22. *Стажування у «Манчестер Сіті»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uaf.ua/article/53186> (дата звернення: 26.01.2025).
23. Фесюк В. О. *Методологія і організація наукових досліджень*: навч. посібник. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2022. – 126 с.
24. *Спортивна метрологія*: навч. посібник / уклад. О. В. Кувалдіна. – Миколаїв: НУК, 2025. – 198 с.
25. Csato L. *Club coefficients in the UEFA Champions League: Time for shift to an Elo-based formula* [Електронний ресурс] // *SSRN*. – 2023. – Режим доступу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4365988 (дата звернення: 25.03.2025).
26. Офіційні коефіцієнти УЄФА [Електронний ресурс] // *UEFA.com*. – Режим доступу: <https://www.uefa.com/nationalassociations/uefarankings/country/about/> (дата звернення: 25.03.2025).
27. УЄФА змінить систему нарахування клубних коефіцієнтів у єврокубках [Електронний ресурс] // *Sport.Informator*. – 2024. – Режим доступу: <https://sport.informator.ua/uk/uefa-zminit-sistemu-narahunannya-klubnih-koeificentiv-u-yevrokubkah> (дата звернення: 26.03.2025).

28. Таблиця коефіцієнтів УЄФА [Електронний ресурс] // *Wikipedia-on-IPFS*. – Режим доступу: https://uk.wikipedia-on-ipfs.org/wiki/Таблиця_коефіцієнтів_УЄФА (дата звернення: 25.03.2025).
29. *Regulations of the UEFA Champions League 2024/25. Annex C: 2024/25 UEFA Match Calendar* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://documents.uefa.com/r/Regulations-of-the-UEFA-Champions-League-2024/25/Annex-C-2024/25-UEFA-Match-Calendar-Online> (дата звернення: 25.03.2025).
30. Kassies B. *UEFA Coefficients Calculation Method* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.xs4all.nl/~kassiesa/bert/uefa/> (дата звернення: 25.03.2025).
31. *National Team Coefficient Ranking Technical explanation (October 2009)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uefa.com> (дата звернення: 06.10.2025).
32. UEFA. *Circular 2022/47: Distribution to clubs from the 2022/23 UEFA Champions League, UEFA Europa League and UEFA Europa Conference League and the 2022 UEFA Super Cup*. 04.07.2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://editorial.uefa.com/resources/0277-158b0bea495a-ba6c18158cd3-1000/20220704_circular_2022_47_en.pdf (дата звернення: 06.10.2025).
33. Csató L. *Club coefficients in the UEFA Champions League: Time for shift to an Elo-based formula* // *International Journal of Performance Analysis in Sport*. 2024. – Режим доступу: <https://arxiv.org/abs/2402.04676> (дата звернення: 06.10.2025).
34. Csató L., Petróczy D. G. *Bibliometric indices as a measure of performance and competitive balance in the knockout stage of the UEFA Champions League* // *Central European Journal of Operations Research*. 2024. – Режим доступу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10100-023-00896-8> (дата звернення: 06.10.2025).

35. AP News. For Shakhtar Donetsk in the Champions League, representing Ukraine is a duty to the country. 18.09.2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://apnews.com/article/12ff8dd2b56865bfd8ee99a79527aba8> (дата звернення: 06.10.2025).
36. Українська асоціація футболу (УАФ). *Україну в єврокубках-2025/26 представлять п'ять клубів*. 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uaf.ua/article/52353> (дата звернення: 06.10.2025).
37. UEFA. *Club coefficients – ten-season ranking (для FWC та розподілу доходів)*. Оновл. 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uefa.com/nationalassociations/uefarankings/tenyears/> (дата звернення: 06.10.2025).
38. Csató L. *Misaligned incentives in the post-2024 UEFA Champions League qualification // IMA Journal of Management Mathematics*. 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://real.mtak.hu/223597/> (дата звернення: 06.10.2025).
39. Csató L., Petróczy D. G. *Competitive balance in the UEFA Champions League group stage: Novel measures show no evidence of decline // Annals of Operations Research*. 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10479-025-06780-9> (дата звернення: 06.10.2025).
40. Varmus M., Kubina M., Adámik R. *Impact of the Proportion of Foreign Players' Appearances on the Success of Football Clubs in Domestic Competitions and European Competitions in the Context of New Culture // Sustainability*. 2020. – Т. 12, № 1. – С. 264. – Режим доступу: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/1/264> (дата звернення: 06.10.2025).